

Хмельницький національний університет
 Факультет економіки і управління
 Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Андрійчука Максима Олеговича
 Прізвище, ім'я, по батькові студента(ки)

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавра

Система фінансування соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах на прикладі Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради, м. Ізяслав, Хмельницька обл.
 назва теми

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Шифр і назва спеціальності

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування

Назва

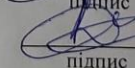
КРФБС.020040.01.01.00

Виконав: студент IV курсу, групи ФБС-20-1

 підпис

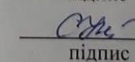
Максим АНДРІЙЧУК
 Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник: канд. екон. наук, доцент

 підпис

Інна ДОЦЕНКО
 Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер Л. В. Н., ст. викладач
 посада

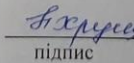

 підпис

Любовна СТАРІЧУК
 Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Зав. кафедри ФБСС

д-р. екон. наук., професор

 підпис

Ніла ХРУЦ
 Ініціали, ПРІЗВИЩЕ

14 06 2024 р.

Хмельницький 2024

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретичні основи системи фінансування надання соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах	7
1.1 Економічна сутність та роль соціальних послуг в системі соціального захисту населення	7
1.2 Фінансування надання соціальних послуг на рівні територіальної громади	14
2 Аналітико-практичні аспекти фінансового забезпечення соціальної сфери в Україні	24
2.1 Аналіз сучасного стану соціальних видатків в Україні та фінансово-господарської діяльності Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради	24
2.2 Напрями покращення фінансування соціальних послуг на прикладі Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради	40
Висновки	50
Список використаних джерел	54
Додатки	60

Вступ

Актуальність теми. Внаслідок повномасштабної війни на території України рівень життя населення значно погіршився, зросла частка громадян які критично потребують допомоги. На сьогодні одне з головних завдань держави полягає у формуванні ефективної системи соціального захисту. Важливою складовою соціального захисту населення є соціальні послуги. Обмеженість ресурсів та неефективна модель фінансового забезпечення погіршує ефективність надання соціальних послуг. Зважаючи на джерела і структуру надходжень до бюджетів місцевого самоврядування та принципи формування доходної частини бюджетів об'єднаних територіальних громад, лише економічно успішна і приваблива громада спроможна профінансувати надання соціальних послуг в належний спосіб. Сьогодні, вкрай необхідно раціонально використовувати бюджетні кошти шляхом впровадження дієвої системи фінансування соціальних послуг. Тому, постає необхідність у пошуку додаткових джерел фінансування та підвищенні якості надання соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах, здійсненні ефективного контролю за їх відповідністю до визначених потреб населення в умовах війни.

Достатньо широке висвітлення проблем, пов'язаних із фінансуванням соціальних послуг, представлено в роботах: Горимикіної Ю., Гринчишиної І., Гребі Р., Набісової О., Кравченка М., Малиняка Б., Обушного С., Яковенка І. Проте, незважаючи на значну кількість досліджень, багато питань, пов'язаних з фінансуванням соціальних послуг в умовах війни залишаються невирішеними.

Метою дослідження є вивчення теоретико-методичних аспектів і практичних рекомендацій щодо напрямів покращення системи фінансового забезпечення соціальних послуг. Згідно мети дослідження поставлені такі завдання:

– дослідити теоретичні засади соціальних послуг в системі соціального захисту населення;

– визначити класифікацію, типи соціальних послуг та порядок їх надання об'єднаними територіальними громадами;

– дослідити існуючу систему планування та фінансування соціальних послуг;

– визначити сучасні тенденції розвитку системи фінансування соціальних послуг в Україні та здійснити аналіз фінансово-господарської діяльності Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг»;

– окреслити необхідні зміни та напрями вдосконалення організації системи фінансування соціальних послуг.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є система фінансування соціальних послуг. Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти системи фінансування соціальних послуг за участі представників органів місцевого самоврядування.

Для досягнення поставленої мети та завдань кваліфікаційної роботи застосовані такі методи дослідження: метод теоретичного узагальнення і порівняння – для визначення сутності соціальні послуги та їх видів; порівняльний – для здійснення аналізу розвитку системи фінансування соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах; графічний – для обробки даних та наочного представлення; аналізу і синтезу – для окреслення пріоритетних напрямів фінансування соціальних послуг.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні статистичні дані Ізяславської міської громада, наукові публікації, матеріали наукових конференцій, інтернет-ресурси за темою дослідження, фінансова звітність Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 60 сторінок друкованого тексту. Робота містить 8 таблиць, 13 рисунків та 3 додатки. Список використаних джерел складається із 40 найменувань.

1 Теоретичні основи системи фінансування надання соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах

1.1 Економічна сутність та роль соціальних послуг в системі соціального захисту населення

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну стало викликом для України. Під час воєнних дій становище населення значно погіршилося, багато громадян втратили майно, житло, документи, роботу, залишилися без засобів до існування, необхідного догляду чи підтримки, змінили місце проживання або ж залишилися на території ведення бойових дій. Починаючи з 2022 року значна кількість громадян України потрапила у складні життєві обставини і потребує соціальної підтримки з боку держави. Соціальний захист населення є одним з основних елементів соціальної підтримки населення. На сьогодні, воєнні дії та реформа децентралізації окреслює зміни в існуючій системі фінансування соціальних потреб громадян.

Ст. 46 Конституції України визначає соціальний захист як «систему державного гарантування прав громадян України на матеріальне забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законодавством України» [18].

Бондар М., Цятковська О., Чемодурова Є. трактують поняття соціального захисту населення як «державна підтримка певних категорій населення, які можуть зазнавати негативного впливу ринкових процесів, забезпечення відповідного рівня життя шляхом надання правової, фінансової, матеріальної допомоги окремим громадянам (найбільш важливим верствам населення), а також створення соціальних гарантій для економічно активної частини населення, забезпечення прийнятних для країни умов життя та праці громадян, у

тому числі через установлення соціальних стандартів» [2].

Соціальні послуги є базовим елементом соціального захисту населення та виступають однією з ключових елементів спрямованих на подолання чи мінімізацію складних життєвих обставин громадян. Вітчизняні науковці мають різні підходи до трактування сутності поняття «соціальна послуга», які представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Визначення сутності поняття «соціальна послуга»

Автори	Сутність визначення
Закон України «Про соціальні послуги»	«дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають» [30]
Белєвцова Я.	«послуга, яка спрямована на задоволення основних соціальних потреб особи, попередження та подолання складних життєвих обставин, які особа не може подолати самостійно, покращення або відтворення життєдіяльності особи, сприяння соціальній адаптації, сприяння реінтеграції в суспільство» [2]
Гафарова К.	«специфічні соціальні споживчі цінності, які задовольняють потреби людини соціального характеру шляхом корисних впливів у нематеріальних формах, що здійснюються безкоштовно або на комерційній основі на національному та наднаціональному рівнях» [10]
Черниш О.	«економічні відносини, що виникають між тими, хто їх надає та отримує для задоволення соціальних потреб, покращення якості життя як окремих бенефіціарів, так і суспільства загалом» [40]
Литвиненко В.	«послуга, що надається відповідними суб'єктами (соціальними установами та фізичними особами різних форм власності та залежності), уповноваженими законом на відновлення нормальної життєдіяльності осіб, які зазнали негативного впливу складних життєвих умов, шляхом усунення або пом'якшення таких наслідків. діяльність, що відновлює життя» [37]
Кривоконь Н.	«діяльність, яка задовольняє соціальні та психосоціальні потреби окремих осіб або груп, покращує складні життєві обставини, заохочує до самопідготовки та набуття нового досвіду» [19]
Смирнов І.	«сукупність заходів, які спільно формуються та реалізуються органами державної влади, особами та установами, спрямовані на полегшення або подолання важких життєвих і соціальних ситуацій для окремих осіб або груп і надання їм можливості повернутися до повноцінної життєдіяльності» [35]

Джерело: узагальнено на основі [2, 10, 19, 35, 37, 40]

На основі розглянутих визначень, варто зауважити, що поняття «соціальні послуги» трактуються і розуміються по-різному, особливо в науковій сфері. Науковці розглядають це поняття через призму цінностей соціальної послуги та досліджують характер її просування для населення. Держава є головним суб'єктом організації надання та оцінки важливих параметрів соціальних послуг, таких як якість та ефективність, а також на забезпеченні відповідного професійного рівня підготовки соціальних працівників, які є надавачами цих послуг.

Закон України «Про соціальні послуги» [30] визначає основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг населенню, які спрямовані на профілактику складних життєвих обставин громадян, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам / сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Основними цілями надання соціальних послуг є [30]:

- профілактика складних життєвих обставин (запобігання виникненню складних життєвих обставин та/або потраплянню особи чи сім'ї в такі обставини);
- подолання складних життєвих обставин (особою чи сім'єю, інтеграція та реінтеграція в суспільне життя місцевої громади);
- мінімізація негативних наслідків складних життєвих обставин (підтримка життєдіяльності особи чи сім'ї, її соціального статусу в суспільстві та включення у громаду).

Складні життєві обставини – це ті обставини, які негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток окремої особи, функціонування сім'ї, які особа або сім'я не може подолати самотійно. До чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини належать [38, с. 3]: похилий вік особи; часткова або повна втрата рухової активності особи; втрата пам'яті, невиліковні хвороби або хвороби, що потребують тривалого лікування; розлади психічного характеру та розлади поведінки, у тому числі внаслідок вживання психотропних речовин; інвалідність особи; бездомність; безробіття; малозабезпеченість; поведінкові

розлади у дітей через проблеми в сім'ї; ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання обов'язків з виховання дитини; втрата соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування в місцях позбавлення волі; жорстоке поводження та насильство над дитиною, зокрема домашнє насильство; шкода, яка завдана пожежею або стихійним лихом чи катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією.

Отримувачами соціальних послуг в Україні є особи або сім'ї, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах, яким надаються соціальні послуги.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [30], вразливими групами населення є «особи / сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників» [30].

Законодавством визначенні принципи надання соціальних послуг, які спрямовані на забезпечення ефективної допомоги та підтримки громадян, що опинилися у складних життєвих обставинах. До основних принципів належать [3, с. 137]:

- дотримання прав людини, прав дитини та прав осіб з інвалідністю;
- гуманізму – соціальні працівники повинні демонструвати людяність, чуйність та емпатію у ставленні до отримувачів послуг, підтримуючи їх у складних життєвих обставинах;
- забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- поваги до честі та гідності – соціальні працівники повинні поважати індивідуальність кожного отримувача послуг, визнаючи їхні права, потреби та особливості;
- толерантності – передбачає повагу та терпимість до різноманітних особистих, культурних, соціальних та інших відмінностей отримувачів послуг;
- законності – передбачає дотримання всіх вимог законодавства, що регулює сферу соціальних послуг, включаючи недопущення зловживань у сфері надання соціальних послуг, неефективне використання ресурсів та інші

порушення;

- соціальної справедливості – всі громадяни мають право на рівний доступ до соціальних послуг, без дискримінації та упередженості;

- доступності та відкритості – соціальні послуги повинні бути доступні для всіх, хто їх потребує, незалежно від місця проживання, віку, статі, соціального статусу чи інших факторів;

- неупередженості та безпечності – соціальні послуги повинні надаватися кваліфікованими фахівцями, які дотримуються етичних норм і стандартів професійної діяльності;

- добровільності – надання соціальних послуг здійснюється на основі добровільної згоди осіб, які їх отримують;

- індивідуального підходу – соціальні послуги мають враховувати індивідуальні потреби та особливості кожної людини;

- комплексності – надання соціальних послуг має бути комплексним, охоплюючи різні аспекти життєдіяльності осіб, що потребують допомоги;

- конфіденційності – інформація про осіб, які отримують соціальні послуги, повинна бути захищена від несанкціонованого доступу і не підлягати розголошенню;

- максимальної ефективності та прозорості використання надавачами соціальних послуг бюджетних та інших коштів;

- забезпечення високого рівня якості соціальних послуг – соціальні послуги мають бути спрямовані на досягнення конкретних позитивних змін у житті осіб, які їх отримують.

Ці принципи забезпечують високу якість надання соціальних послуг і сприяють ефективній підтримці населення у вирішенні соціальних проблем.

Таким чином, соціальні послуги є особливим видом послуг, що передбачають допомогу особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також особам, яка мають найвищий ризик опинитися у складних життєвих обставинах. На рисунку 1.1 представлено взаємозв'язок ключових понять надання соціальних послуг населенню.

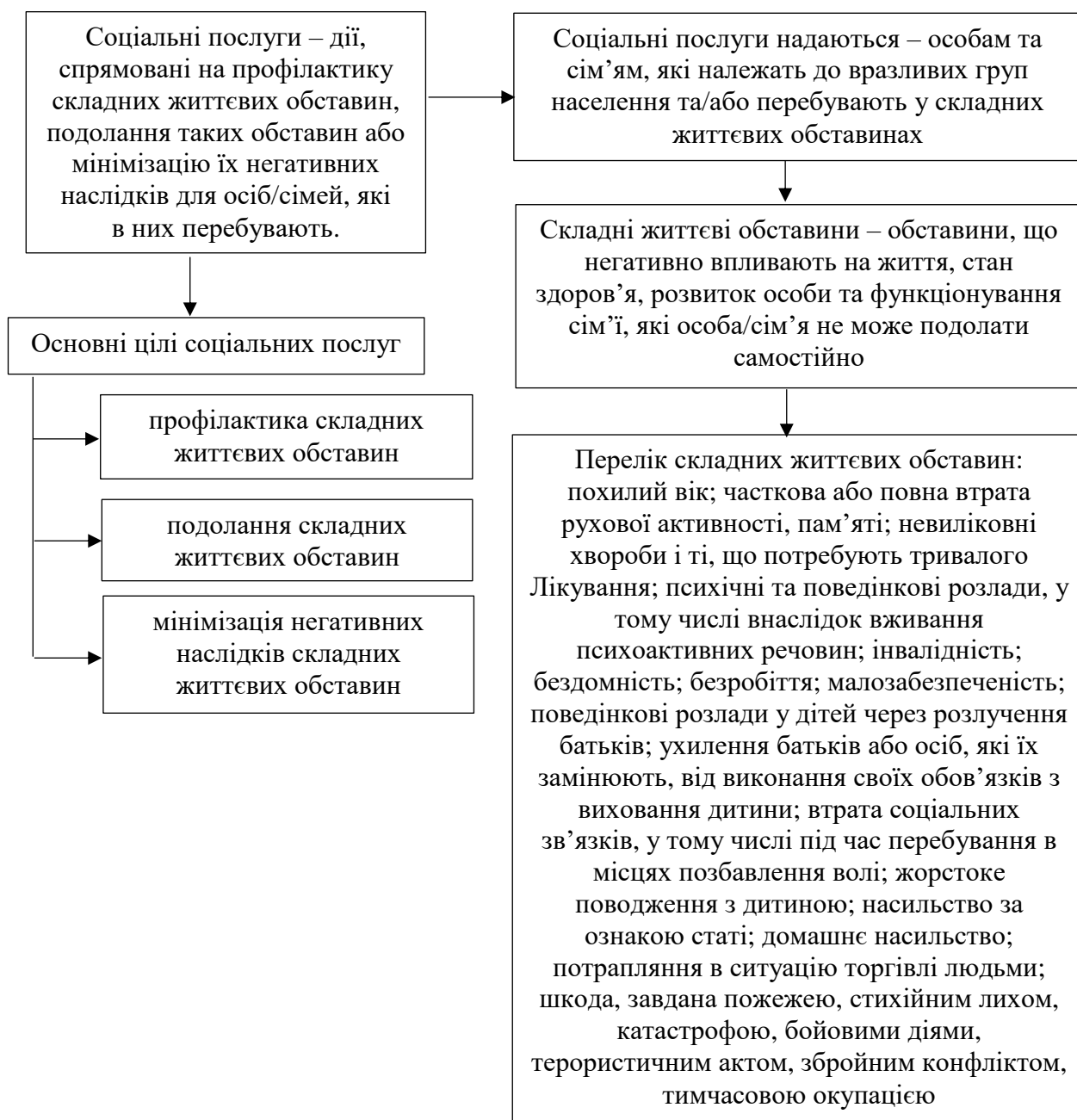

Рисунок 1.1 – Взаємозв'язок ключових понять надання соціальних послуг населення

Джерело: побудовано на основі [27, 30, 38]

Закону України «Про соціальні послуги» [30] передбачає 18 базових соціальних послуг, а передбачений законом класифікатор соціальних послуг, що затверджений Наказом Міністерства соціальної політики, деталізує їх і містить уже 37 соціальних послуг, а також їх короткий опис, строк надання, та перелік категорій отримувачів цих послуг. В таблиці 1.2 представлено класифікацію

соціальних послуг за типом та спрямованістю надання.

Таблиця 1.2 – Класифікація соціальних послуг відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [30]

Класифікаційна ознака	Назва соціальної послуги та її характеристика
За метою надання соціальних послуг	<ul style="list-style-type: none"> – соціальна профілактика (попередження виникнення складних життєвих обставин та/або потрапляння особи/сім'ї в такі обставини); – соціальна підтримка (допомога в подоланні особою/сім'єю складних життєвих обставин); – соціальне обслуговування (мінімізація негативних наслідків складних життєвих обставин, підтримка життєдіяльності особи чи сім'ї, її соціального статусу в громаді).
За типом надання соціальних послуг	<ul style="list-style-type: none"> – прості (не передбачають постійної або комплексної допомоги, до прикладу: інформування, консультування, посередництво, надання притулку, представництво інтересів тощо); – комплексні (за участі різних фахівців, систематична допомога, до прикладу: догляд, виховання, соціальний супровід, соціальна адаптація, соціальна інтеграція та реінтеграція тощо); – комплексні спеціалізовані (для певних категорій отримувачів, до прикладу: ВІЛ-інфікованим особам, особам із залежністю від психотропних речовин, особам, біженцям, ВПО та ін.); – допоміжні (натуральна допомога, до прикладу: продукти харчування, предмети і засоби особистої гігієни, санітарно-гігієнічні засоби для прибирання, засоби догляду, одяг та ін.).
За місцем надання соціальних послуг	<ul style="list-style-type: none"> – за місцем проживання отримувача (вдома, тобто на території проживання отримувача); – у приміщенні надавача соціальних послуг (стаціонарно – в умовах цілодобового перебування (проживання) отримувача соціальної послуги із забезпеченням харчуванням та умовами для проживання; напівстаціонарно – протягом визначеного часу доби з умовами для нічного або денного перебування); – за місцем перебування отримувача соціальних послуг (поза межами місця проживання та приміщення надавача соціальних послуг, у тому числі на вулиці).
За терміном надання соціальних послуг	<ul style="list-style-type: none"> – екстрено (кризово: невідкладно, протягом доби); – постійно (не менше 1 разу на місяць протягом більше 1 року); – тимчасово (не менше 1 разу на місяць протягом до 1 року).

Надання соціальних послуг відбувається за згодою особи, якій ці послуги надаються. Проте є випадки, коли особи не можуть відмовитись від отримання соціальних послуг, тобто вони є обов'язковими. До таких послуг належать проходження індивідуальних корекційних програм для тих батьків, які не виконують своїх батьківських обов'язків; для осіб, які вчинили насильство за

ознакою статі або домашнє насильство чи жорстоке поводження з дітьми; для громадян, яких за рішенням суду направлено на проходження програми для кривдників та ін.

Отже, соціальна політика держави визначає процес надання соціальних послуг як на центральному, так і місцевому рівнях. Соціальні послуги є невід'ємною складовою державної соціальної політики, а метою їх надання є допомога у вирішенні соціальних проблем, що виникають в населення. Для вирішення тих проблем, які окремі особи або сім'ї не можуть подолати самотійно через важкі умови життя, держава розробляє та реалізує соціальну політику й відповідні заходи підтримки. Тобто держава, через органи місцевого самоврядування, фінансує надання соціальних послуг, забезпечує ресурсами, надає вільний доступ до цих ресурсів та використовує інші механізми державного регулювання для виконання своїх зобов'язань щодо надання соціальних послуг.

1.2 Фінансування надання соціальних послуг на рівні територіальної громади

Система надання соціальних послуг для вразливих верств населення складається із сукупності різних суб'єктів, які залучені до надання цих послуг на всіх етапах та взаємодіють між собою. Учасники системи надання соціальних послуг є уповноважені органи, отримувачі та надавачі соціальних послуг. Для забезпечення надання базових соціальних послуг громадянам чи сім'ям, органи місцевого самоврядування мають створити мережу надавачів соціальних послуг державного (комунального) сектору та/або залучених надавачі соціальних послуг недержавного сектору. Установи та заклади які утворені відповідними органами державної (місцевої) влади належать до державних (комунальних). Всі інші підприємства, установи, організації, в т. ч. громадські та благодійні

організації основним видом діяльності яких є соціальні послуги належать до недержавних надавачів. Місцеві органи самоврядування які надають соціальні послуги, повинні знати, які установи (організації) діють у районі, місті чи області та яку допомогу вони надіють. Якщо державні соціальні установи мають єдині (однакові в усіх регіонах) критерії надання соціальних послуг чи іншої підтримки населення, то громадські (благодійні) організації надають соціальну допомогу в межах своїх можливостей та за самостійно визначеними критеріями. Вони можуть співпрацювати з місцевими органами, що забезпечують соціальну підтримку населення, та виконувати замовлення щодо надання соціальних послуг представникам незахищених верств суспільства та отримувати відповідну компенсацію.

Органи місцевого самоврядування відповідальні за забезпечення ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг на місцевому рівні та інформування населення громади про соціальні послуги, які надаються на її території.

Надавачами соціальних послуг можуть бути юридичні або фізичні особи будь-якої форми власності, які відповідають критеріям, що встановлені Кабінетом Міністрів України (основною діяльністю є надання соціальних послуг, дотримуються стандартів з надання соціальних послуг, мають відповідну кваліфікацію, не мають заборгованості по сплаті податків та зборів в бюджет, мають відповідну матеріально-технічну базу, приміщення, автотранспорт, можливість забезпечення харчуванням (відповідно до змісту послуг) [12].

Повноваження виконавчих органів міських рад міст обласного значення, рад об'єднаних територіальних громад визначено Законом України «Про соціальні послуги» [27]. До повноважень органів територіальних громад належать: визначення потреб населення територіальної громади у соціальних послугах; інформування населення про перелік соціальних послуг, які надаються в громаді; виявлення осіб чи сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах; забезпечення надання базових соціальних послуг громадянам;

затвердження, забезпечення фінансування та виконання регіональних програм в частині забезпечення соціальних послуг; забезпечення підвищення кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги; координація діяльності суб'єктів системи надання соціальних послуг на місцевому рівні; забезпечення взаємодії всіх суб'єктів соціальних послуг; здійснення моніторингу надання соціальних послуг, оцінки їх якості, оприлюднення відповідних результатів; здійснення контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, спрямованих на фінансування соціальних послуг; здійснення контролю за додержанням вимог законодавства в сфері надання соціальних послуг; забезпечення дотримання прав отримувачів соціальних послуг; призначення керівників утворених в територіальних громадах надавачів соціальних послуг, діяльність яких фінансується за рахунок коштів бюджетів місцевого самоврядування; вирішення інших питань щодо надання соціальних послуг [3, с. 138]. На рисунку 1.2 відображено систему надання соціальних послуг на рівні територіальної громади.

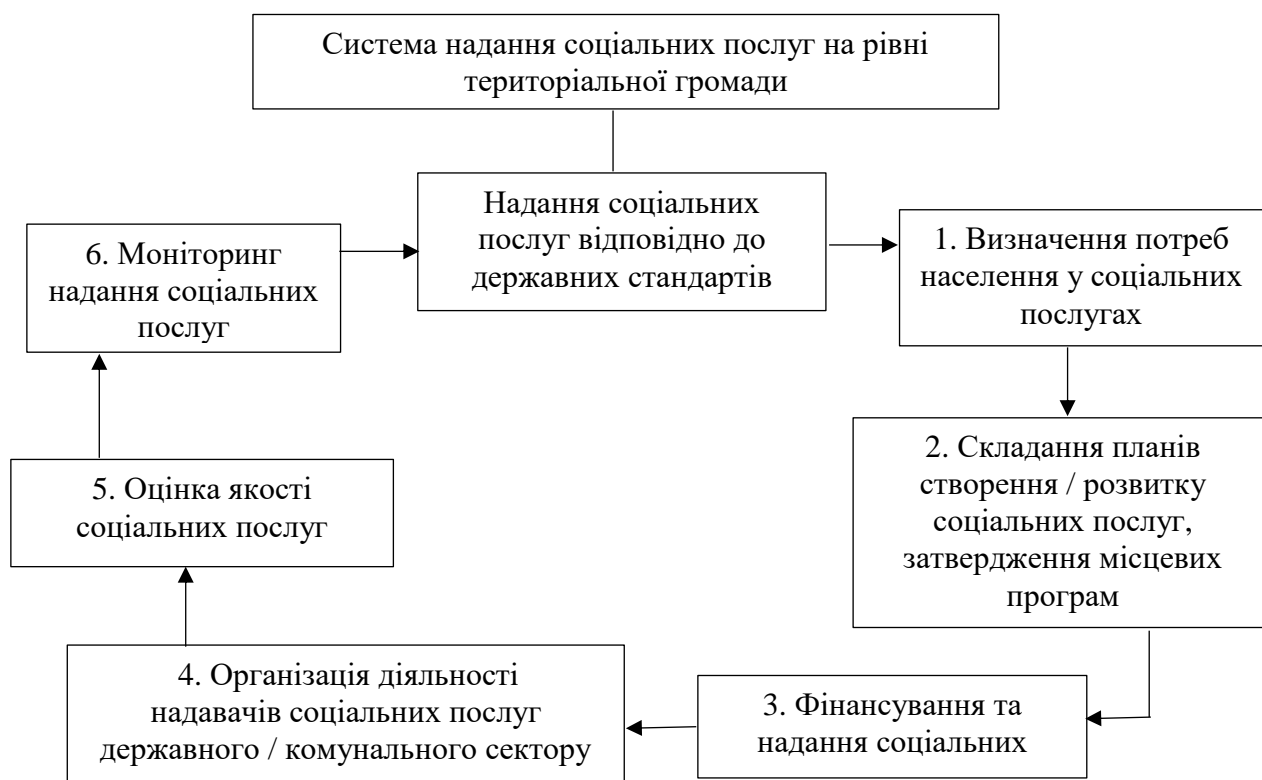

Рисунок 1.2 – Система надання соціальних послуг на рівні територіальної громади

Фінансування соціальних послуг передбачає можливість застосування різноманітних джерел фінансових ресурсів та варіантів фінансування. Фінансування надання соціальних послуг здійснюється за рахунок коштів як державного та місцевих бюджетів (бюджетів об'єднаних територіальних громад), так і коштів спеціальних фондів, коштів підприємств, установ та організацій, плати за соціальні послуги, коштів благодійної допомоги (пожертвувань) та інших джерел, які не заборонені законодавством.

Місцевий бюджет є основним джерелом фінансування соціальних послуг. Виконуючи свої повноваження з організації надання соціальних послуг у громаді, органи місцевого самоврядування можуть також сприяти залученню коштів з інших джерел, таких як [33]:

- ресурси благодійників – фінансова підтримка та матеріальні ресурси, надані благодійними організаціями, фондами та окремими особами, які прагнуть допомогти у вирішенні соціальних проблем.

- ресурси меценатів – особи або організації, що надають фінансову або іншу допомогу на благодійні цілі, сприяючи розвитку та підтримці соціальних ініціатив;

- гранти – фінансування від міжнародних організацій, державних програм, неурядових організацій, спрямоване на реалізацію соціальних проектів і програм;

- ресурсів спонсорів – комерційні організації та підприємці, які надають фінансову підтримку у рамках соціальної відповідальності бізнесу;

- залучення волонтерів – надаючи безоплатну допомогу, волонтери можуть значно розширити можливості надання соціальних послуг у громаді.

- партнерські проекти – співпраця з іншими організаціями, установами та підприємствами, що дозволяє об'єднати ресурси та зусилля для ефективнішого надання соціальних послуг;

- соціальні інвестиції – вкладення коштів у соціальні підприємства та проекти, що спрямовані на вирішення соціальних проблем та покращення добробуту населення.

Залучення різноманітних джерел фінансування допомагає підвищити ефективність надання соціальних послуг, забезпечуючи їхню стабільність і доступність для найбільш уразливих категорій населення. При фінансуванні соціальних послуг об'єднаної територіальної громади, важливо поєднувати можливості надання соціальних послуг як комунальними структурами, так і суб'єктами недержавного сектору. Надавачі соціальних послуг державного та недержавного секторів мають рівні права, обов'язки та відповідальність за забезпечення виконання соціальних потреб. Відтак бюджетне фінансування може бути спрямоване як для забезпечення діяльності комунальних закладів, які надають соціальні послуги, так і закупівлі соціальних послуг у суб'єктів недержавного сектору [33].

Ефективність та дієвість функціонування системи надання соціальних послуг залежить від якості фінансового забезпечення, що вимагає розгляду механізмів формування та використання фінансових ресурсів системи соціальних послуг. Механізм фінансування соціальних послуг, який передбачає мобілізацію стабільних фінансових ресурсів які необхідні для надання доступних і якісних соціальних послуг, а також побудову такої системи використання коштів, яка передбачає ефективне їх використання в інтересах територіальних громад представлено на рисунку 1.3.

Варто зазначити, що відповідно до «Порядку організації надання соціальних послуг», який затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 587, від 01.06.2020 [28], соціальні послуги можуть надаватися:

- за рахунок бюджетних коштів;
- з встановленням диференційованої плати за надання послуги, залежно від доходу отримувача соціальних послуг;
- за рахунок отримувача соціальних послуг або третіх осіб відповідно до законодавства.

Категорії громадян, яким соціальні послуги надаються за рахунок бюджетних коштів (коштів місцевих бюджетів), з встановленням диференційованої плати та за рахунок отримувача соціальних послуг або третіх

осіб, визначені ст. 28 Закону України «Про соціальні послуги» [30].

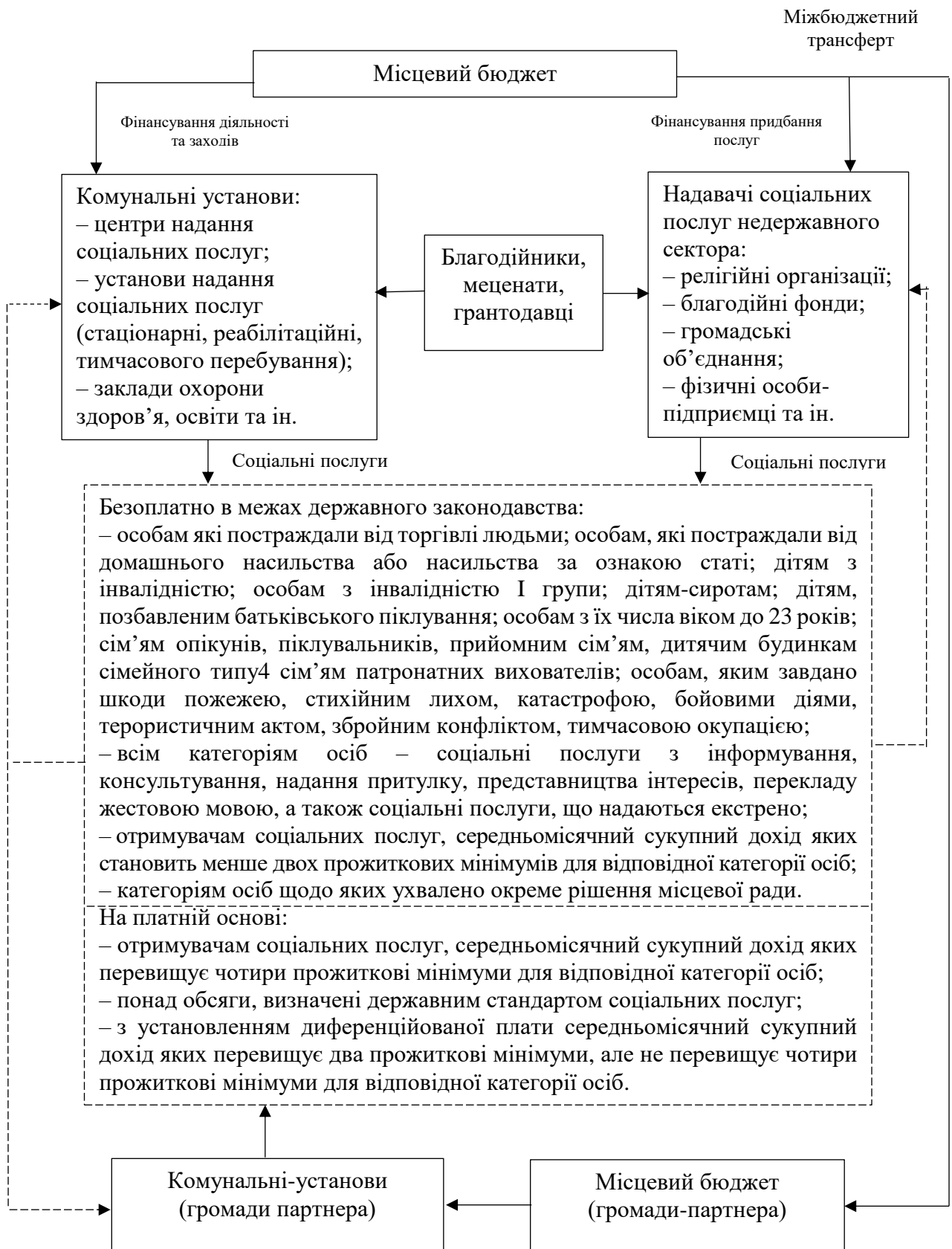

Рисунок 1.3 – Механізм фінансування соціальних послуг

Місцеві органи самоврядування можуть ухвалювати рішення про надання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів іншим категоріям осіб. Для цього місцеві орган ухвалює рішення про перелік послуг, які надаються за рахунок коштів бюджету об'єднаної територіальної громади, та/або звільнення окремих категорій осіб від плати за надання соціальних послуг. Розглядати питання щодо надання соціальних послуг за рахунок коштів місцевого бюджету іншим категоріям осіб та приймати, в окремих випадках, рішення про звільнення громадянина від плати за соціальні послуги можуть комісії, які утворені виконавчими органами сільських, селищних, міських рад територіальних громад [25, с. 157].

Необхідно зауважити, що надання соціальних послуг може відбуватися в межах співпраці об'єднаних територіальних громад. Співробітництво може здійснюватися в таких формах:

- делегування одному з суб'єктів співпраці іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань із передачею йому відповідних ресурсів;

- реалізація спільних проєктів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів які співпрацюють та акумулювання ними на визначений період ресурсів із метою спільного здійснення відповідних заходів;

- спільного фінансування суб'єктами які співпрацюють, підприємств (установ, організацій) комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів;

- утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів [33].

Відповідно до Закону України «Про співробітництво територіальних громад» № 1508-VII, від 17.06.2014 р. [31] співробітництво здійснюється відповідно до договорів про співпрацю, які укладені сільськими, селищними, міськими головами від імені сільської, селищної, міської ради після схвалення їх проєктів відповідними радами.

Для забезпечення надання соціальних послуг можна також

використовувати інші можливості, крім зазначених вище джерел фінансування. Відповідно до «Порядку організації надання соціальних послуг» [28], у разі неможливості «задоволення потреби жителів відповідної адміністративно-територіальної одиниці в наданні тих чи інших соціальних послуг, крім базових соціальних послуг, виконавчий орган місцевої ради уповноважений поінформувати про це обласну держадміністрацію для забезпечення створення необхідних соціальних послуг на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, зокрема шляхом планування та фінансування видатків для задоволення потреб осіб/сімей регіону в соціальних послугах у межах регіональних і місцевих соціально-економічних програм розвитку» [28].

Окремі обласні ради розвивають позитивні практики проведення конкурсів проєктів місцевих ініціатив. Це відкриває для органів місцевого самоврядування можливість ініціювати проєкти, які спрямовані на розвиток соціальних послуг та повністю або частково фінансуються за рахунок коштів обласного бюджету. Грантову та консультаційну підтримку розвитку соціальних послуг надають також низка національних і міжнародних організацій.

Воєнні дії та запровадження військового стану на території України суттєво збільшили кількість осіб, які відносяться до вразливих категорій громадян що вимагає перегляду підходу до призначення соціальних допомог та надання соціальних послуг через обмеженість фінансових ресурсів.

Зокрема в Закон України «Про соціальні послуги» [30] відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях» № 2193-IX, від 14 квітня 2022 року [29], внесено такі зміни відповідно до воєнного стану:

– розширено повноваження військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування з метою ефективного реагування на складні умови воєнного та надзвичайного станів, зокрема – особливості порядку організації надання соціальних послуг на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади (або на регіональному рівні) у разі введення

надзвичайного стану або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях);

– уточнено порядок визначення розміру компенсації за догляд фізичними особа, а саме розмір компенсації розраховується як різниця між прожитковим мінімумом на одну особу в розрахунку на місяць, який встановлений на 1 січня календарного року, в якому надаються соціальні послуги, та середньомісячним сукупним доходом фізичної особи, який надає соціальні послуги за один квартал, який передує місяцю, що є попереднім до місяця звернення із заявою про згоду надавати соціальні послуги;

– змінено строки та порядок визначення середньомісячного сукупного доходу особи при наданні статусу малозабезпеченої особи, а саме зменшений період підрахунку середньомісячного сукупного доходу з півроку до кварталу, який передує місяцю, що є попереднім до місяця звернення за наданням соціальних послуг [7, с. 851];

– збільшено права надавачів соціальних послуг у прийнятті рішень, зокрема: право приймати рішення надавачем соціальних послуг державної чи комунальної власності у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях про невідкладне надання соціальних послуг екстрено (кризово) особам різного віку та їх сім'ям у разі наявності загрози їх життю чи здоров'ю [29];

– змінено підхід до оплати соціальних послуг, зокрема: встановлено, що всі соціальні послуги надаються за рахунок бюджетних коштів незалежно від доходу отримувача соціальних послуг особам, яким завдано шкоди пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, тимчасовою окупацією.

Крім того, під час воєнного або надзвичайного стану надавачі соціальних послуг можуть залучати до своєї діяльності та надання соціальних послуг не лише фахівців, а і волонтерів. Такі кроки дозволяють розширити можливості організації соціальних послуг, охоплювати ширше коло людей. Здійснюючи волонтерську діяльність, роздаючи гуманітарну допомогу, волонтери можуть виявляти осіб, які потребують допомоги, долучатися до роботи гуманітарних

штабів, роздачі гуманітарної чи натуральної допомоги; безпосередньо бути залученими до надання деяких соціальних послуг. Виклики сьогодення, а саме, умови воєнного стану в Україні у зв'язку з агресією РФ, спрямовують увагу держави на оперативне реагування, гнучкість прийняття рішень та швидке внесення змін до законодавчих актів держави щодо організації, надання та фінансування соціальних послуг.

Розподіл повноважень у наданні соціальних послуг населенню між центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування передбачає покращення доступності соціальних послуг, їх якості, розширення обсягу послуг. Від спроможності та ефективності діяльності органів місцевого самоврядування залежать і результати надання соціальних послуг населенню, а відтак – і благополуччя громадян та успішність територіальної громади в цілому.

2 Аналітико-практичні аспекти фінансового забезпечення соціальної сфери в Україні

2.1 Аналіз сучасного стану соціальних видатків в Україні та фінансово-господарської діяльності Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради

Соціальний розвиток є визначальним напрямком діяльності будь-якої сучасної держави і значною мірою залежить від рівня доходів населення, їх зайнятості, стану соціальної сфери і, як наслідок, добробуту громадян. В умовах воєнного стану надзвичайно важливим завданням є забезпечення соціального захисту вразливих верств населення. Реалії сьогодення суттєво ускладнюють виконання гарантованих державою прав громадян на достатній життєвий рівень, соціальний захист, в тому числі отримання соціальної допомоги для забезпечення гідного рівня життя.

Розглянемо сучасний стан фінансового забезпечення соціальної сфери, на основі аналіз складу та структури видатків за 2021-2023 роки, що представлено в таблиці 2.1 [15].

Таблиця 2.1 – Динаміка складу видатків Зведеного бюджету України на соціальну сферу за 2021-2023 роки

Дані	Загальний обсяг, млн грн			Темп росту, %	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022 р. до 2021 р.	2023 р. до 2022 р.
Житлово-комунальне господарство	164,1	528,6	8369,4	222,12	1483,31
Охорона здоров'я	170505,2	184267,8	179258,2	8,07	-2,72
Духовний та фізичний розвиток	15970,3	11051,3	11817,7	-30,80	6,93
Освіта	63837,1	58508,1	60452,2	-8,35	3,32
Соціальний захист та соціальне забезпечення	339278,9	425987,0	469251,2	25,56	10,16
Видатки зведеного бюджету України	1490258,9	136803,3	4014418,1	-90,82	2834,45

Отже, на основі аналізу таблиці 2.1 доцільно зробити висновки, що сума видатків зведеного бюджету в 2022 році зменшилася на 90,82 %, що пов'язано з воєнними діями на території України. Впродовж 2024 року, сума видатків державного бюджету України зросла на 2834,45 % та склала 4014418,1 млн грн.

Найбільша частка видатків зведеного бюджету держави на соціальну сферу припадає на соціальний захист та соціальне забезпечення. Якщо на кінець 2021 року частка видатків на соціальне забезпечення в загальному обсязі бюджетних витрат склала 22,7 %, то на кінець 2023 року, видатки на соціальних захист склали лише 11,68 % від загально обсягу бюджетних витрат в Україні.

Основна частина видатків в 2023 році, була спрямовано на підтримку людей, які потрапили у складні життєві обставини внаслідок війни, втратили доходи та роботу. Так, в умовах воєнного стану забезпечення фінансування виплати соціальних допомог для основних соціальних і демографічних груп населення становив у відсотковому співвідношенні склав [15]:

- для працездатних осіб – 45 %;
- для осіб, які втратили працездатність, та осіб з інвалідністю – 100 %;
- для дітей – 130 % відповідного прожиткового мінімуму.

В 2023 році особливу увагу було приділено соціальному захисту осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю.

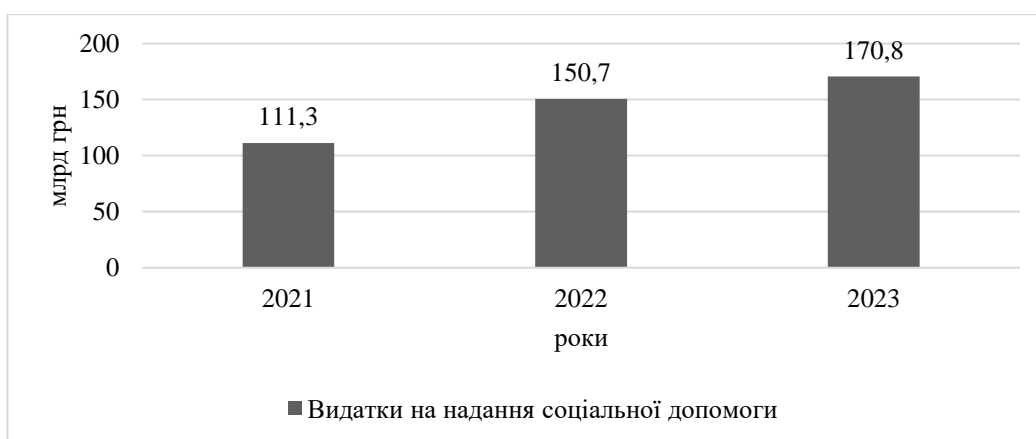

Рисунок 2.1 – Видатки на надання соціальної допомоги в Україні за 2021-2023 роки

Джерело: складено за даними [9]

Загальний обсяг видатків з державного бюджету на соціальний захист осіб з інвалідністю становив 3,4 млрд грн (зокрема зі спеціальний фонд – 0,2 млрд грн), із них на забезпечення протезно-ортопедичними виробами та допоміжними засобами реабілітації окремих категорій осіб – 3,1 млрд грн.

В процесі реформування системи надання соціальних послуг шляхом наближення їх до вразливих груп населення, які їх потребують та не можуть самотійно подолати труднощі, у 2023 році було запроваджено бюджетну програму «Соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини». У липні 2023 року за програмою, розпочався експериментальний проєкт із надання соціальних послуг у закладах охорони здоров'я, зокрема притулках, з підтриманого проживання, стаціонарного догляду, соціальної адаптації для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю серед внутрішньо переміщених осіб. На його реалізацію в державному бюджеті 2023 року було передбачено 45,1 млн грн, із яких фактично витрачено лише 64,1 % або 28,9 млн грн.

З 1 грудня 2023 року розпочався соціальний супровід військових та їхніх родин у військових частинах. Соціальна послуга включає психологічну соціальну підтримку військових у цивільних питаннях, таких як консультації з оформлення документів, виплат та пільг, правова допомога, підтримка сім'ї. У 2023 році на реалізацію цієї послуги було заплановано 2,7 млн грн, але оскільки проєкт почався наприкінці року, фактично було витрачено 22,7 % або 0,6 млн грн.

Окрім того, в 2023 році реалізовано пілотний проєкт зі впровадження соціальної послуги «Асистент родини», яка передбачає допомогу сім'ям у відновленні здатності до ефективного батьківства, включаючи допомогу з пошуку роботи та психологічну підтримку. Послуга надається соціальними службами та громадськими організаціями, які працюють у громадах із 23 регіонів. На кінець року послугою скористалися понад 264 родин [37, с. 1].

У жовтні 2023 року Міністерством соціальної політики України запущений експериментальний проєкт комплексної психосоціальної послуги для

формування життєстійкості населення (зниження стресу та тривожності серед українців, надання навичок першої психологічної допомоги та розвиток стресостійкості). Станом на 1 січня 2024 року до участі у проєкті долучилися 34 міські та селищні територіальні громади з населенням від 5 тис. до 388 тис. осіб, і ще близько 120 громад планують долучитися протягом 2024 року.

У 2023 році на підтримку ветеранів війни та членів їх сімей спрямовано бюджетні кошти у сумі 7 млрд грн, що дало змогу надавати їм підтримку від держави. Кошти були спрямовані на [8]:

- виплату грошової компенсації, військовим та членам їхніх сімей, за належні для отримання жилі приміщення 2,6 тис. осіб, в сумі 5,9 млрд грн;

- виплату одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності деяких категорій осіб- ветеранів війни та військовослужбовців в сумі понад 0,3 млрд грн;

- заходи із надання психологічної та соціальної допомоги, професійної адаптації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням, розвитку спорту ветеранів війни, та осіб, які мають особливі заслуги перед державою, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) захисників в сумі 0,3 млрд гривень.

- фінансову підтримку ветеранів через Український ветеранський фонд в сумі 237,8 млн грн;

- здійснення заходів з підтримки ветеранів, розвитку ветеранського руху, героїзації та вшанування пам'яті захисників України, взаємодію з громадськими об'єднаннями ветеранів, створення та утримання Національного військового меморіального кладовища в сумі 13,4 млн грн.

Найбільша частка в структурі видатків бюджету на соціальний захист в 2022-2023 роках, склала допомога на проживання внутрішньо переміщених осіб, а саме 51,88 % та 59,08 % відповідно, від загального обсягу видатків у відповідних роках. В таблиці 2.2 представлено витрати за типом допомоги (адресна допомога) в розрізі категорій осіб, які її отримували в аналізованому періоді.

Таблиця 2.2 – Адресна соціальна допомога в розрізі категорій осіб в 2021-2023 роках

Вид допомоги	Роки, млн грн		
	2021	2022	2023
Допомога на проживання ВПО			
Допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю	12628,4	13879,4	11420,7
Допомога при народженні та усиновленні дитини (щомісячна частина)	9508,6	7709,9	7426,6
Допомога на дітей які виховуються у багатодітних сім'ях	5304,2	5669,5	5621,6
Допомога особам, які не мають права на пенсію та особам з інвалідністю	4026,0	4527,3	5420,2
Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування	3207,0	3037,6	3206,5
Допомога на дітей сиріт та дітей без батьківського піклування	1497,6	1350,1	1623,5
Допомога особі, що живе із особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу	1736,7	1755,0	1997,2
Допомога на дітей одиним матерям	2138,1	1989,7	1183,4
Допомога при народженні та усиновленні дитини (одноразова допомога)	3147,0	2140,0	2058,9
Одноразова допомога «пакунок малюка»	1464,3	1255,6	1340,2
Державна соціальна допомога на догляд	474,9	460,1	513,7
Допомога непрацюючій особі пенсійного віку, яка не набула права на пенсію	656,7	519,2	310,3
Тимчасова допомога на дітей	125,8	231,8	397,4
Допомога на дітей, хворих на тяжкі хвороби, яким не встановлено інвалідність	30,9	78,5	125,2
Допомога у зв'язку із вагітністю та пологами	353,2	267,2	264,8
Відшкодування послуг з догляду за дитиною до 3-х років «муніципальна няня»	250,9	165,3	88,7
Виплата непрацездатній особі, яка доглядає за особою з інвалідністю I групи / яка досягла 80-ти річного віку	46,9	40,6	27,1

Джерело: складено за даними [9]

У 2023 році в Україні було зареєстрованих ВПО 2,54 млн осіб або 51,7 % отримували допомогу на проживання. У 2022 році таку допомогу отримували 39,8 % ВПО. У зв'язку з попередніми умовами отримання допомоги на

проживання ВПО, кількість отримувачів цієї допомоги у 2023 році виросла на 602,8 тисяч осіб.

В 2023 році в системі соціального захисту населення України функціонувало 261 інтернатний заклад, де соціальні послуги догляду (з постійним проживанням) отримують 41,8 тис. осіб, з яких: 78 будинків-інтернатів для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю (11,4 тис. осіб); 36 дитячих будинків-інтернатів (4,4 тис. осіб, з яких близько 1,2 тис. діти та 3,2 тис. повнолітніх осіб); 147 психоневрологічних інтернатів (26 тис. осіб).

У 2023 році більше як 672 тис. сімей вразливих категорій (з яких 545,5 тис. дорослих осіб та 622,6 тис. дітей) отримали різні соціальні послуги відповідно до їхніх потреб. Впродовж 2023 року проведено 3024 навчальних заходів, у тому числі для сімейних форм 315 заходів та 2709 заходів для працівників системи соціального захисту населення. Загальна сума використаних коштів на проведення навчальних заходів понад 1764 тис. грн, у тому числі близько 645 тис. грн. за рахунок державного бюджету за програмою «Підвищення кваліфікації фахівців із соціальної роботи та інших працівників системи соціального захисту» [34].

З проведеного аналізу, варто відзначити, що динаміка останніх років відзначається досить несприятливими тенденціями в соціальній сфері. Незважаючи на значний рівень зростання соціальних видатків під повномасштабних бойових дій значна частина ресурсів була перерозподілена на потреби сфери оборони та забезпечення безпеки. Показники частки соціальних видатків у 2023 році свідчать про те, що ця тенденція має продовження: їх частка у видатках зведеного бюджету України ще більше скоротилась, а видатків на оборону зросла і досягла 47 %.

Незважаючи на постійне збільшення обсягів бюджетних видатків на фінансування соціального захисту в абсолютному вираженні, ці видатки не відповідають рівню життя населення і рівню соціального благополуччя. Таким чином, бюджет України можна оцінити як відносно соціальний, при цьому варто враховувати загальний низький рівень економічного розвитку країни.

Комунальна установа «Центр надання соціальних послуг» заснована Ізяславською міською радою, в м. Ізяслав з метою надання соціальних послуг громадянам Ізяславської територіальної громади, які перебувають у складних життєвих обставинах. Комунальна установа надає соціальну допомогу без забезпечення проживання для осіб похилого віку та інвалідів, а саме [40]: послуги соціального характеру, консультації, піклування, допомогу біженцям та інші послуги, надані особам похилого віку та інвалідам удома або в інших місцях. Соціальні працівники «Центру надання соціальних послуг» здійснюють: відвідування осіб похилого віку та інвалідів, денний догляд за особами похилого віку та інвалідами, професійну реабілітацію та надання роботи інвалідам при мінімумі навчання.

На базі Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» створено відділення надання допомоги для осіб, які потребують сторонньої допомоги, за місцем їх проживання. Основна соціальна послуга – догляд вдома, яка передбачає допомогу в самообслуговуванні, веденні домашнього господарства (закупівля і доставка продуктів харчування, ліків та інших товарів, приготування їжі, косметичне прибирання житла, оплата комунальних платежів, прання білизни), організації взаємодії з іншими фахівцями та службами (виклик лікаря, комунальників; оформлення соціальних допомог, субсидій та пільг), психологічну підтримку [17].

Фінансово-господарська діяльність Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради здійснюється на основі балансу, звіту про фінансові результати, які представлено в додатках А, Б. В таблиці 2.3 здійснено аналіз динаміки активів та пасивів установи за 2021-2023 роки.

Протягом аналізованого періоду нефінансові активи Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» збільшилися з 68553 грн, в 2021 році до 150986 грн, на кінець 2023 року. В 2022 році нефінансові активи установи зменшилися, в порівнянні з 2021 роком, на 1774 грн або 2,59 %. Відносне зростання нефінансових активів комунальної установи в 2023 році склало – 126,10 % або 84207 грн.

Таблиця 2.3 – Аналіз активів та пасивів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради за 2021-2023 роки

Найменування статті	Активи, грн			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-), грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-), %	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2022 р.	2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2022 р.
Активи							
I Нефінансові активи							
Основні засоби	59998	59998	145644	0	85646	0,00	142,75
Запаси	8555	6781	5542	-1774	-1239	-20,74	-18,27
Усього за розділом I	68553	66779	150986	-1774	84207	-2,59	126,10
II Фінансові активи							
Грошові кошти та їх еквіваленти розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів у:							
- казначействі	52072	121018	86370	68946	-34648	132,41	-28,63
Усього за розділом II	52072	121018	86370	68946	-34648	132,41	-28,63
III Витрати майбутніх періодів							
Витрати майбутніх періодів	0	0	0	0	0	0,00	0,00
Всього активів	120625	187797	237356	67172	49559	55,69	26,39
Пасиви							
I Власний капітал та фінансовий результат							
Внесений капітал	119996	119996	251432	0	131436	0,00	109,53
Фінансовий результат	629	67801	-14076	67172	-81877	10679,17	-120,76
Усього за розділом I	120625	187797	237356	67172	49559	55,69	26,39
II Зобов'язання							
Усього за розділом II	0	0	0	0	0	0,00	0,00
Всього пасивів	120625	187797	237356	67172	49559	55,69	26,39

Джерело: пораховано за даними Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради (Додаток А).

Найбільшу частку в структурі нефінансових активів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради займали основні засоби, які на кінець 2021 року склали 59998 грн. В 2022 році їх вартість залишилася на рівні 2021 року. Впродовж 2023 року основні засоби центру збільшилися на 85646 грн або 142,75 % та склали 145644 грн.

Запаси Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» на кінець 2021 року склали 8555 грн. В 2022 році, в порівнянні з 2021 роком, вартість запасів центру зменшилася на 1774 грн або 20,74 % та склала 6781 грн. В 2023 році запаси установи зменшилися, в порівнянні з 2022 роком на 1239 грн або 18,27 % та склали 5542 грн (рисунок 2.2).

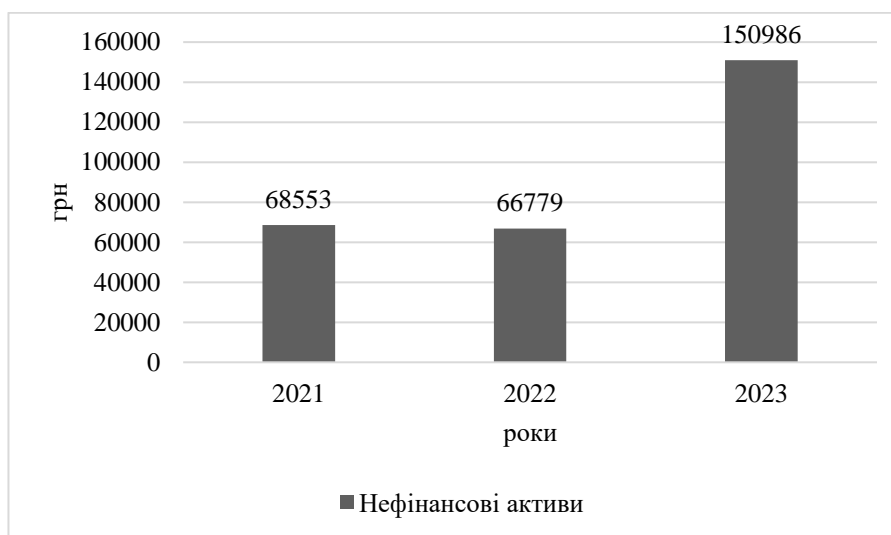

Рисунок 2.2 – Динаміка нефінансових активів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.3

Фінансові активи Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради складаються лише з грошових коштів та їх еквівалентів розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів, які розміщені на казначейському рахунку установи. На кінець 2021 року, грошові кошти та їх еквіваленти склали 52072 грн. Впродовж 2022 року сума грошових коштів Центру надання соціальних послуг збільшилася на 68946 грн або 132,41 % та склала 121018 грн. На кінець 2023 року балансова вартість показника склала 86370 грн, а їх сума зменшилася, в порівнянні з 2022 роком, на 34648 грн або 28,63 %. На рисунку 2.3 представлено фінансові активи Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках.

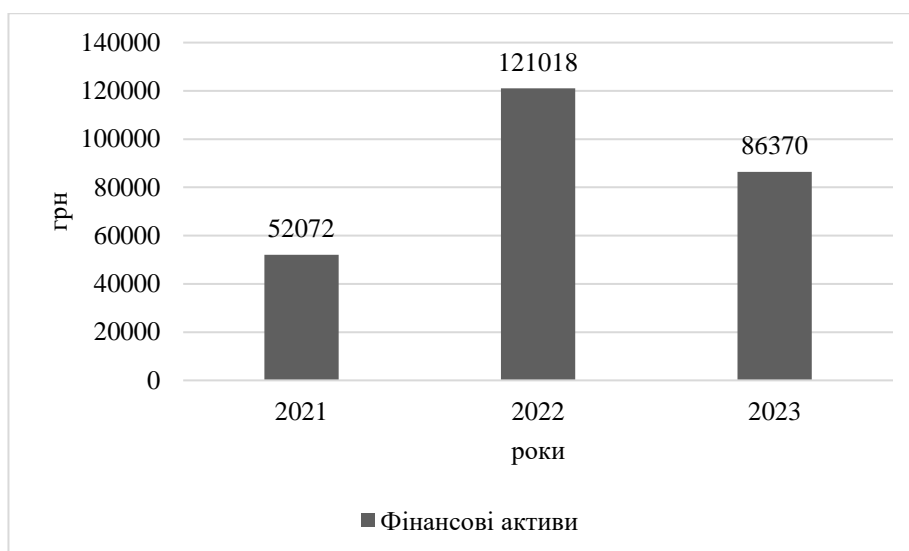

Рисунок 2.2 – Динаміка фінансових активів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.3

На рисунку 2.4 представлено склад та динаміку активів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках.

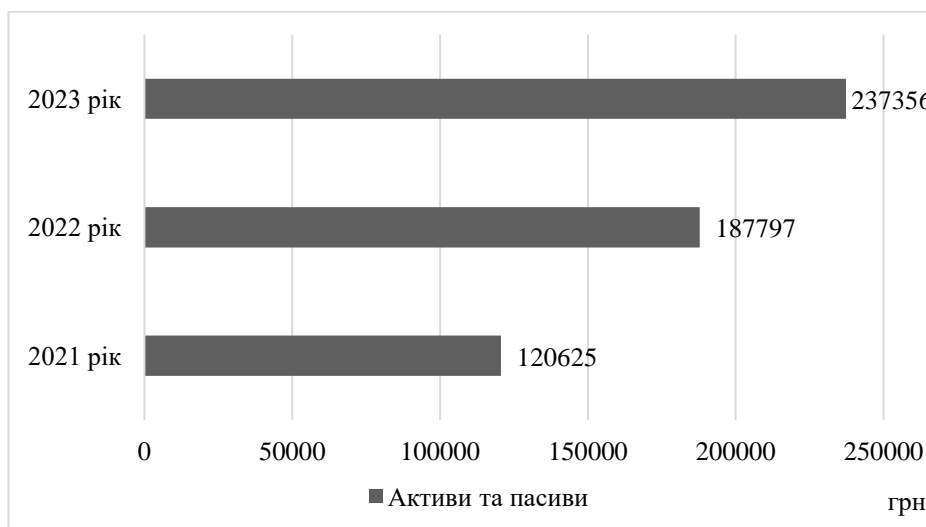

Рисунок 2.4 – Динаміка активів та пасивів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.3

В 2021 році загальна сума активів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» склала 120625 грн. На кінець 2021 року балансові активи установи зросли, в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року, на 67172 грн або 55,69 % і склала 187797 грн. Впродовж 2023 року вартість активів установи збільшилася, в порівнянні з 2022 роком, на 49559 грн або 26,39 % та склала 237356 грн.

Пасиви Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради на кінець 2021 року склали 120625 грн. В 2022 році вартість пасивів установи зростає на 67172 грн або 55,69 % та склала 187797 грн. В 2023 році пасиви установи збільшилися, в порівнянні з попереднім роком на 49559 грн або 26,39 % та склали 237356 грн. Пасиви Центр надання соціальних послуг в 2021-2023 роках склалися з власного капіталу та фінансових результатів.

На рисунку 2.5 представлено структуру власного капіталу та фінансових результатів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках.

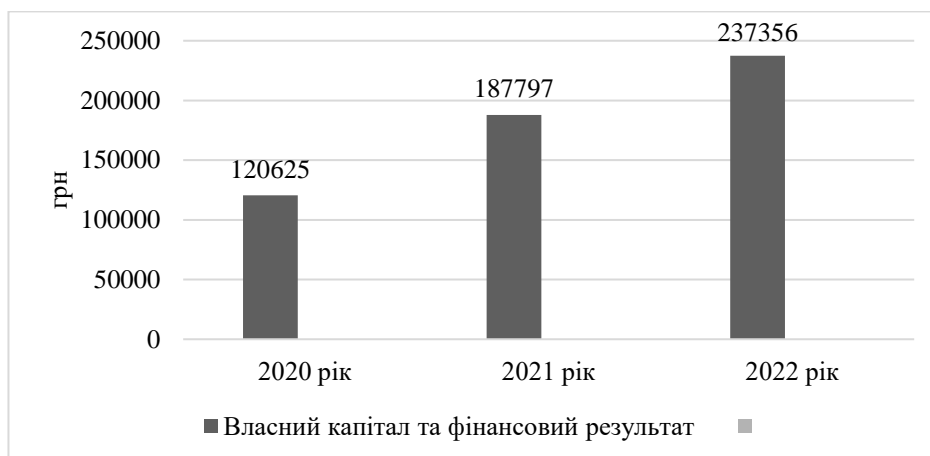

Рисунок 2.5 – Склад та динаміка власного капіталу та фінансових результатів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.3.

Загальна вартість власного капіталу та фінансових результатів фонду протягом 2021-2023 років зросла, з 120625 грн до 237356 грн.

Внесений капітал Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» в 2021-2022 роках склав 119996 грн та був сталим. В 2023 році, балансова вартість внесеного капіталу установи зросла на 131436 грн або 109,53 % та склала на кінець року 251432 грн.

Фінансові результати Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» на кінець 2021 року склали 629 грн. На кінець 2022 року фінансові втрати установи склали 67801 грн, та зросли на 67172 грн або 10679,17 % протягом року. В 2023 році, фінансові результати Центру надання соціальних послуг зменшилися 81877 грн або 120,76 % та мали від'ємне значення в сумі 14076 грн. Комунальна установа «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради, в аналізованому періоді, не мала зобов'язання.

Наступним етапом аналізу, буде оцінка фінансових результатів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках. Так як комунальна установа є бюджетною установою та фінансується з міського бюджету, в звіті про фінансові результати відображено доходи установи, відповідно до плану бюджетних асигнувань.

В таблиці 2.4 здійснено аналіз фінансових результатів діяльності Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках.

На кінець 2021 року загальна сума доходів установи склала 6920703 грн. На кінець 2022 року доходи комунальної установи збільшилися на 143525 грн або 2,07 %, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року та склали 7064228 грн. В 2023 році загальна сума доходів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради склала 5642246 грн та зменшилася, в порівнянні з аналогічним періодом 2022 року, на 1421982 грн або 20,13 %. На рисунку 2.6 наведено динаміку доходів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках.

Таблиця 2.4 – Аналіз фінансових результатів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках

Найменування статті	Абсолютні величини, грн			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-), грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-), %	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2022 р.	2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2022 р.
Доходи							
Бюджетні асигнування	6856488	6978593	5370939	122105	-1607654	1,78	-23,04
Дохід від надання послуг (виконання робіт)	64215	85635	870	21420	-84765	33,36	-98,98
Усього доходів від обмінних операцій	6920703	7064228	5371809	143525	-1692419	2,07	-23,96
Інші доходи від необмінних операцій	0	0	270437	0	270437	0,00	100,00
Усього доходів від необмінних операцій	0	0	270437	0	270437	0,00	100,00
Усього доходів	6920703	7064228	5642246	143525	-1421982	2,07	-20,13
Витрати							
Витрати на виконання бюджетних програм	5786665	5309225	5694814	-477440	385589	-8,25	7,26
Витрати на виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт)	33583	16689	74309	-16894	57620	-50,31	345,26
Інші витрати за обмінними операціями	509	0	0	-509	0	-100,00	0,00
Усього витрат за обмінними операціями	5820757	5323914	5724123	-496843	400209	-8,54	7,52
Інші витрати за необмінними операціями	1077877	1671142	0	593265	-1671142	55,04	-100,00
Усього витрат за необмінними операціями	1077877	1671142	0	593265	-1671142	55,04	-100,00
Усього витрат	6898634	6997056	5724123	98422	-1272933	1,43	-18,19
Профіцит / дефіцит	22069	67172	-81877	45103	-149049	204,37	-221,89

Джерело: пораховано за даними Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради (Додаток Б).

Доходи комунальної установи склалися в 2021-2023 роках з бюджетних асигнувань, частка яких становила від 95 % до 99 % від усіх доходів, які отримані установою. Сума бюджетних асигнувань установи в 2021 році склала 6856488 грн. Впродовж 2022 року бюджетні асигнування зросли на 122105 грн або 1,78 % та склали 6978593 грн. На кінець 2023 року, значення показника Центру надання соціальних послуг зменшилося 1607654 грн або 23,04 %.

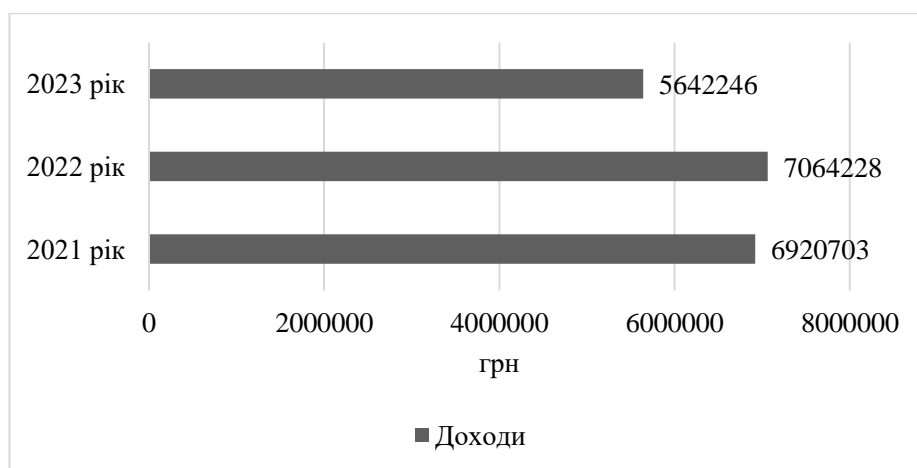

Рисунок 2.6 – Динаміка доходів Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.4.

В 2021 році доходи від надання послуг (виконання робіт) комунальної установи склали 64215 грн. Протягом 2022 року, сума доходів отриманих від надання послуг комунальною установою збільшилася на 21420 або 33,36 % та складала 85635 грн. В 2023 році, в порівнянні з 2022 роком, доходи від надання послуг Центр надання соціальних послуг зменшилися на 84765 грн або 98,98 % та складала 870 грн.

Доходи центру в 2023 році склалися з доходів від обмінних та необмінних операцій. В 2023 році інші доходи від необмінних операцій склали 270437 грн.

Витрати Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках склалися з витрат за обмінними операціями та необмінними операціями. Загальний обсяг витрат фонду, на кінець 2021 року склав 6898634 грн. На кінець 2022 року, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, сума витрат комунальної установи збільшилася на 98422 грн або 1,43 % та складала 6997056 грн. В 2023 році, в порівнянні з 2022 роком, загальний обсяг витрат Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради, зменшився на 1272933 грн або

18,19 % та склав 5724123 грн. На рисунку 2.7 відображено динаміку витрат Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках.

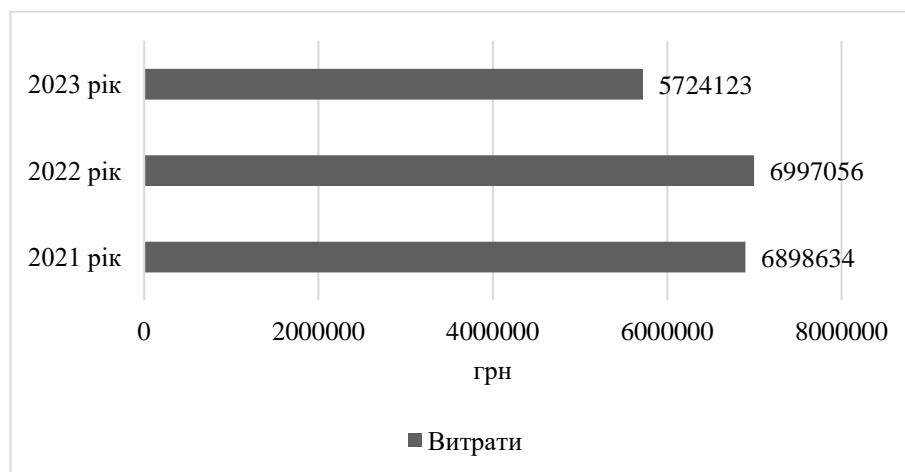

Рисунок 2.7 – Динаміка витрат Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.4.

На кінець 2021 року витрати комунальної установи на виконання бюджетних програм склали 5786665 грн. На кінець 2022 року, сума витрат центру надання послуг, на виконання бюджетних програм зменшилася, в порівнянні з 2021 роком на 477440 грн або 8,25 % та склали 5309225 грн. В 2023 році, в порівнянні з 2022 роком, витрати на виконання бюджетних програм зросли на 385589 грн або 7,26 % та склали 5694814 грн.

Витрати комунальної установи на надання послуг протягом аналізованого періоду як зростають, так і спадають. Зокрема, в 2021 році, вони склали 33583 грн. В 2022 році, витрати Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради зменшилися на 16894 грн або 50,31 % та склали 16689 грн. Впродовж 2023 року, витрати комунальної установи на надання послуг, зросли, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, на 57620 грн або 345,26 % та склали 74309 грн.

В 2021 році, інші витрати установи за обмінними операціями склали 509 грн. В 2022-2023 роках витрати були відсутні.

Наступним елементом аналізу, є витрати за необмінними операціями, які склалися з інших витрат за необмінними операціями. Значення показника Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради, в 2021 році, склали 1077877 грн. В 2022 році, сума інших витрат за необмінними операціями Центру надання соціальних послуг зросла, в порівнянні з 2021 роком, на 593265 грн або 55,04 % та склали 1671142 грн.

З проведеного аналізу, можна зробити висновки, що протягом 2021-2022 років доходи Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради перевищують її витрати, а отже діяльність фонду є прибутковою. Тоді як в 2023 році ситуація змінилася в бік погіршення, що призвело до отримання комунальною установою збитків (рисунок 2.8).

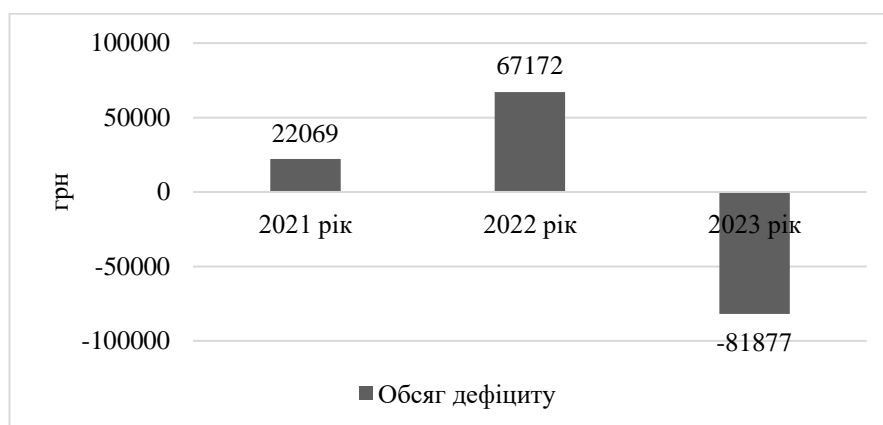

Рисунок 2.8 – Обсяг профіциту / дефіциту Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.4.

На кінець 2021 року діяльність Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради була прибутковою, установа отримала прибутку в сумі 2069 грн. В 2022 році профіцит бюджету комунальної установи зріс, в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року, на 45103 грн або

204,37 % та склав 67172 грн. В 2023 році комунальна установа отримала збиток від діяльності в сумі 81877 грн.

Таким чином, аналіз балансу та звіту про фінансові результати Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради, дозволяє зробити висновки про погіршення фінансування діяльності установи з міського бюджету. Всі приміщення комунальної установи перебувають на балансі Ізяславської міської ради та знаходяться в користуванні установи. Установі вкрай бракує коштів для здійснення ефективної діяльності з надання соціальних послуг, зокрема розширення матеріальної бази за рахунок спеціального обладнання для осіб з інвалідністю. Переважна частина допомог, які надаються центром, це допомога за місцем проживання особи яка перебуває в складних життєвих обставинах.

2.2 Напрями покращення фінансування соціальних послуг на прикладі Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради

Однією з основних умов реалізації ефективного соціального захисту населення осіб які перебувають в складних життєвих обставинах є надання соціальних послуг, яке регулюється Міністерством соціальної політики України, реалізується за рахунок коштів місцевих бюджетів (бюджетів об'єднаних територіальних громад). Для проведення соціальної роботи та надання соціальних послуг особам або сім'ям, які належать до вразливих груп населення, перебувають у складних життєвих обставинах, на Ізяславщині функціонує Комунальна установа «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради.

В 2023 році, працівниками Комунальна установа «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради, забезпечено надання базових

соціальних послуг відповідно до державних стандартів соціальних послуг, які спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, підтримку та надання кваліфікованої адресної соціальної допомоги вразливим категоріям населення Ізяславської міської територіальної громади.

Для організації соціальної роботи, спрямованої на запобігання та протидію насильству в сім'ї, а також для надання кваліфікованої адресної допомоги постраждалим, у 2023 році в Ізяславській міській територіальній громаді було створено спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування. Ця служба надає необхідну допомогу жертвам домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі [17].

Впродовж 2023 року періоду фахівці працювали з 33 особами, які зазнали домашнього насильства. Також було організовано роботу з 10 дітьми, які постраждали від домашнього насильства та знаходяться під соціальним супроводом Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради. Для осіб зазначеної категорії надавалися послуги консультування, соціального супроводу, представництва інтересів, посередництва, соціальної профілактики, інформування та інші.

У зв'язку з військовим конфліктом рф проти України впродовж 2023 року основна увага відділення соціальної роботи Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради була спрямована на роботу з вимушено переміщеними особами. Спільно з волонтерськими організаціями було забезпечено належний рівень реагування на потреби та розв'язання проблем цієї категорії осіб. Також налагоджено співпрацю з міжнародними та благодійними організаціями, які активно долучилися до роботи з ВПО. Для підтримки внутрішньо переміщених сімей організовано співпрацю з благодійними фондами та неурядовими організаціями, такими як Благодійний фонд «Карітас» (засоби гігієни, продукти харчування, психосоціальна підтримка), Хмельницький осередок Благодійного фонду «Рокада», Благодійний фонд «Медейр» (облаштування спальних місць – матраци, ковдри, подушки,

постільна білизна), Громадська організація «Центр реабілітації та відновлення», Громадська організація «Червоний хрест» м. Славута (медична допомога ВПО).

Центром в 2023 році, забезпечено проведення оцінки потреб та підготовлено висновки оцінки потреб щодо 24 дітей, батьки яких звернулись за наданням статусу дитини, котра зазнала психологічного насильства. Також протягом звітного періоду надавалися соціальні послуги для осіб похилого віку, сімей з дітьми та осіб, які опинились у складних життєвих обставинах і які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини. Із загальної кількості отримувачів послуг – 441 особа отримує соціальні послуги на безоплатній основі, 104 особи – на платній основі. За 2023 рік за надання платних послуг на рахунок установи надійшло коштів в сумі 71636,40 грн.

В таблиці 2.5 відображено аналіз джерел надходжень Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках.

Таблиця 2.5 – Аналіз джерел надходжень Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках

Найменування статті	Абсолютні величини, грн			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-), грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-), %	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2022 р.	2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2022 р.
Надходження усього:	4873600	5407700	5508050	534100	100350	10,95	1,85
Надходження коштів із загального фонду бюджету	4819600	5337700	5423050	518100	85350	10,75	1,59
Надходження коштів із спеціального фонду бюджету, з них:	54000	70000	85000	16000	15000	29,63	21,42
Плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством, у тому числі:	54000	70000	85000	16000	15000	29,63	21,42
- плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з основною діяльністю	54000	70000	85000	16000	15000	29,63	21,42

Джерело: пораховано за даними Додатка В

В 2021 році на фінансування діяльності Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради витрачено коштів в сумі 4873600 грн. В 2022 році кошти на фінансування діяльності установи зросли, в порівнянні з 2021 роком, на 534100 грн або 10,95 %, сума яких склала 5407700 грн. В 2023 році, в порівнянні з аналогічним періодом 2022 року, надходження з загального та спеціального фондів установи збільшилися на 100350 грн або 1,85 % і склали 5508050 грн.

Основну частину надходжень комунальної установи в 2021 році склали доходи загального фонду, а саме 4819600 грн. Доходи спеціального фонду склали незначну частину в загальній сумі надходжень установи, а саме 54000 грн. Надходження спеціального фонду Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021 році склали доходи від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством, в сумі 54000 грн.

В 2022 році фінансування комунальної установи із загального фонду міського бюджету збільшилося на 518100 грн або 10,75 % та становило 5337700 грн. Надходження із спеціального фонду комунальної установи збільшилися, в порівнянні з 2021 роком, на 16000 грн або 29,63 % і становили 70000 грн. Такому збільшенню сприяло збільшення плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством на 16000 грн або 29,63 %, які склали 70000 грн.

В 2023 році фінансування Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради з загального фонду міського бюджету, в порівнянні з аналогічним періодом 2022 року, збільшилося на 100350 грн або 1,85 % та становило 5423050 грн. Надходження із спеціального фонду в 2023 році, в порівнянні з 2022 роком збільшилося на 15000 грн або 21,42 % та склало 85000 грн. Плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством в 2023 році, в порівнянні з аналогічним періодом 2022 року збільшилися на 15000 грн або 21,42 % та склала 85000 грн. На рисунку 2.9 відображено динаміку надходжень комунальної установи.

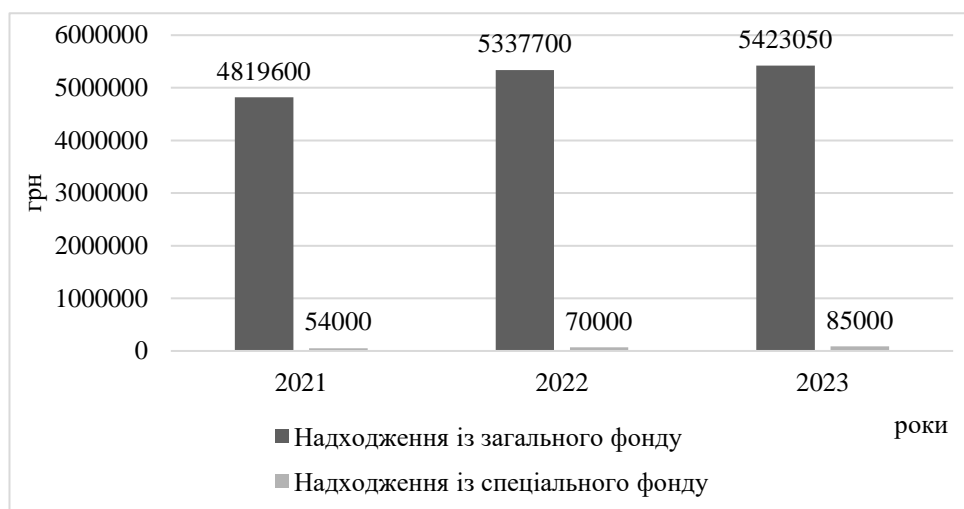

Рисунок 2.9 – Динаміка фактичних надходжень Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради за 2021-2023 роки

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.5.

Отже, Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради є бюджетною установою та фінансується з бюджету Ізяславської територіальної громади. Діяльність комунальної установи в 2021-2023 роках профінансовано в повному обсязі, тобто 100 %.

За період 2021-2023 років, основну частину видатків загального фонду Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради склали поточні видатки, що відображено в таблиці 2.6.

В 2021 році сума загальних фактичних видатків Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради склала 4873600 грн. В 2022 році фактичні видатки комунальної установи збільшилися, в порівнянні з 2021 роком, на 534100 грн або 10,96 % та склали 5407700 грн. В 2023 році видатки установи, в порівнянні з 2022 роком, збільшилися на 100350 грн або 1,86 % та склали 5508050 грн

В 2021 році поточні видатки комунальної установи склали 4873600 грн та були сформовані за рахунок видатків на: оплату праці в сумі 3823600 грн; нарахування на оплату плати в сумі 864100 грн; використання товарів і послуг в сумі 185900 грн. В 2022 році в порівнянні з 2021 роком поточні видатки установи

збільшилися на 519100 грн або 1,65 % та склали 5392700 грн. Сума поточних видатків в 2022 році збільшилася, в порівнянні з 2021 роком, за рахунок зростання видатків на: оплату праці на 327400 або 8,56 %, сума яких склала 4151000 грн; нарахування на заробітну плату на 49100 грн або 5,68 %, сума яких склала 913200 грн.

Таблиця 2.6 – Аналіз фактичних видатків Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках

Найменування статті	Абсолютні величини, грн			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-), тис. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-), %	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2021 р.	2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2022 р.
Видатки усього:	4873600	5407700	5508050	534100	100350	10,96	1,86
Поточні видатки:	4873600	5392700	5493050	519100	100350	10,65	1,86
Оплата праці	3823600	4151000	4214500	327400	63500	8,56	1,53
Нарахування на оплату праці	864100	913200	969300	49100	56100	5,68	6,14
Використання товарів і послуг, з них:	185900	328500	309250	142600	-19250	76,71	-5,86
предмети, матеріали, обладнання та інвентар	59700	64100	75250	4400	11150	7,37	17,39
продукти харчування	5000	9000	10000	4000	1000	80,00	11,11
оплата послуг (крім комунальних)	13900	19800	16800	5900	-3000	42,45	-15,15
видатки на відрядження	2800	1800	1100	-1000	-700	-35,71	-38,89
оплата комунальних послуг та енергоносіїв	100500	227800	199850	127300	-27950	126,67	-12,27
окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм	4000	6000	8000	2000	2000	50,00	33,33
Капітальні видатки:	0	15000	15000	15000	0	100,00	0,00
Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	0	15000	15000	15000	0	100,00	0,00

Джерело: пораховано за даними Додатка В

В 2023 році відбулося зростання поточних видатків на 100350 тис. грн або 1,86 %, які склали на кінець року 5493050 грн. Найбільше видатків Комунальна установ «Центр надання соціальних послуг» мала на оплату праці, а саме

4214500 грн та нарахування на оплату праці, в сумі 969300 грн. На рисунку 2.10 відображено склад та динаміку поточних видатків установи в 2021-2023 року.

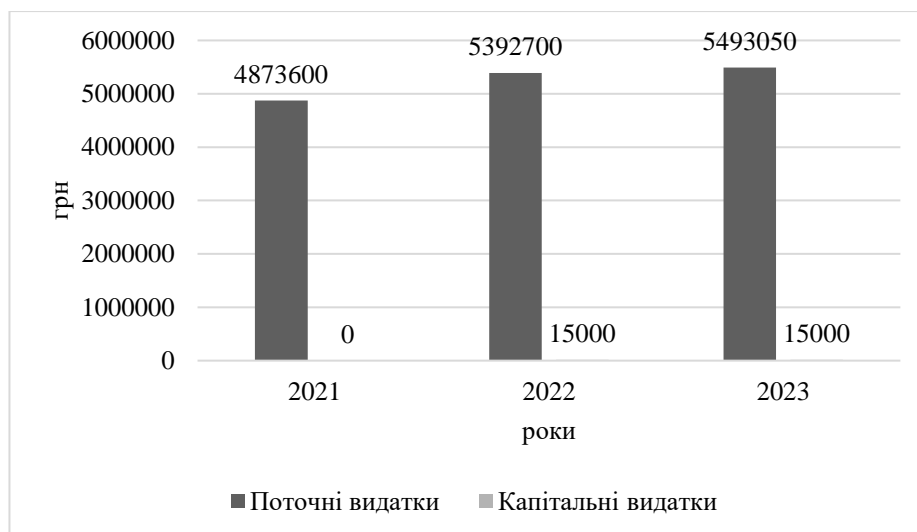

Рисунок 2.10 – Динаміка видатків Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради в 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.5.

Отже, збільшення поточних видатків в 2021-2023 роках, пов'язано зі зростанням видатків та нарахувань на оплату праці працівників. Збільшення фонду оплати праці та нарахувань на заробітну плату комунальної установи пов'язано зі збільшенням мінімальної заробітної плати в Україні, а відповідно і збільшенням нарахування єдиного соціального внеску. Таким чином, одним із болючих проблем на сьогодні є фінансування соціальної сфери. Коштів які виділяються для фінансування соціальних послуг недостатньо, тому що як ми бачимо по вище наведених показниках фінансуються лише поточні витрати установи у вигляді заробітної плати та нарахувань на неї. За аналізований період капітальні видатки установи фінансувалися в 2022-2023 роках в сумі 15000 грн. За рахунок цих коштів було придбано обладнання і предметів довгострокового користування. Діяльність Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради фінансується як за рахунок коштів загального, так і спеціального фондів.

Реформування соціальної сфери загалом, і сфери надання соціальних послуг зокрема, триває з початком реформи децентралізації та до сьогодні. Суттєвий корективи в діяльність соціальної сфери внесли воєнні дії, які ведуться на території України. Зазначене спричинило тиск на сферу соціального захисту громадян та збільшення витрат за соціальне забезпечення. Незважаючи на значний обсяг нормативно-правових актів, зокрема Закон України «Про соціальні послуги» [30], які були прийняті у сфері соціального захисту в останні роки, досі широкий спектр питань та проблем залишаються неврегульованими.

На сьогоднішній день, попри ухвалення відповідного законодавства, аналіз потреб у соціальних послугах досі здійснюється плановим способом, тобто потреба на наступний рік визначається на основі показників минулого року. Механізм фінансування соціальних послуг за принципом «гроші ходять за отримувачем послуг» не впроваджений через запровадження воєнного стану на території України. Державний реєстр надавачів і отримувачів соціальних послуг досі перебуває в процесі розробки та функціонує в тестовому режимі. Підходи до закупівлі соціальних послуг у надавачів із недержавного та державного чи комунального сектору є неконкурентними.

Незважаючи на впровадження постанови Кабінету Міністрів України № 587 «Про порядок організації надання соціальних послуг», механізми обліку видатків державного та місцевих бюджетів на соціальні послуги, що ґрунтуються на реальних кількісних показниках реєстрів надавачів і отримувачів соціальних послуг, відсутні. Положення Закону України «Про соціальні послуги» щодо рівності прав державних і недержавних надавачів соціальних послуг є декларативними та не виконуються на практиці. Механізм соціального замовлення для закупівлі соціальних послуг є надзвичайно неефективним і не сприяє створенню конкурентного ринку соціальних послуг.

Подрібнення фінансових ресурсів соціального захисту, яке відбувалося в Україні останніми роками через поглиблення реформи децентралізації, призводить до погіршення якості та керованості надання соціальних послуг, а також до обмеження прав громадян, які потребують цих послуг. Зокрема,

передача повноважень щодо фінансування соціальних послуг до територіальними громадами призводить до недофінансування галузі. Об'єднані територіальні громади, де є вища ймовірність потрапляння мешканців у складні життєві обставини, особливо на прифронтових територіях не можуть профінансувати соціальні послуги на належному рівні. Через це об'єднані територіальні громади поступово відмовляються від утримання комунальних закладів/установ соціального обслуговування, закривають їх або передають надавачам послуг, які можуть їх утримувати. Вимога «формування бюджету знизу» призводить до фінансування галузі за залишковим принципом. Низька ефективність механізму кошторисного фінансування, не пов'язаного з результатами діяльності установ соціального захисту чи обслуговування, призводить до неефективного використання цих коштів. Це об'єктивно обмежує право громадянина на вибір надавача послуг і практично унеможливорює ефективне функціонування контрактної моделі відносин між отримувачем і надавачем соціальних послуг, а відтак і управління якістю соціальних послуг. Міністерство соціальної політики України докладає значних зусиль для покращення умов надання соціальних послуг у громадах, проте призупинення реформи в соціальній галузі лише сприятиме подальшій консервації існуючої ситуації.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо, що для ефективного реформування системи надання соціальних послуг, створення конкурентного ринку та підвищення якості та безпечності цих послуг, необхідно:

- розмежувати повноваження замовника і постачальника соціальних послуг шляхом створення єдиного замовника соціальних послуг як окремого центрального органу виконавчої влади, який діятиме в інтересах отримувачів соціальних послуг та закуповуватиме їх у надавачів різних форм власності;

- вирівняти статус надавачів соціальних послуг недержавного та комунального секторів шляхом надання фінансової та управлінської автономії комунальним надавачам соціальних послуг та перетворення їх на комунальні некомерційні підприємства;

– забезпечити персоніфікацію фінансування та обліку потреб кожного отримувача соціальних послуг через запровадження механізму фінансування за принципом «гроші йдуть за отримувачем соціальної послуги»;

– визначити фінансові гарантії надання соціальних послуг шляхом впровадження державного гарантованого пакету соціальних послуг, включаючи перелік послуг, які громадяни отримують за рахунок бюджетних коштів або частково за рахунок отримувача, та встановлення державних фінансових гарантій надання соціальних послуг і реабілітаційного обладнання;

– встановити тарифікацію послуг шляхом затвердження обґрунтованих тарифних ставок на соціальні послуги, що надаються відповідно до державних стандартів;

– забезпечити діджиталізацію обліку потреб та оцінки якості соціальних послуг на загальнодержавному та місцевому рівнях у режимі реального часу, включаючи використання Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг;

– вдосконалити та деталізувати державні стандарти соціальних послуг для визначення вартості заходів у межах кожної послуги, контролю витрат та якості наданих послуг.

Висновки

В першому розділі кваліфікаційної роботи обґрунтовано, що соціальні послуги є невід'ємною складовою соціального захисту населення, яке виступає однією з основних частин соціальної політики держави. На основі критичного аналізу існуючих визначень досліджено сутність поняття «соціальна послуга». Соціальні послуги є особливим видом послуг, що передбачають допомогу особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також особам, яка мають найвищий ризик опинитися у складних життєвих обставинах. В роботі досліджено взаємозв'язок ключових понять надання соціальних послуг населенню, а саме: основні цілі соціальних послуг та перелік складних життєвих обставин при яких надаються соціальні послуги. Визначено види та типи соціальних послуг, які розподілено за класифікаційними ознаками.

Обґрунтовано, що система надання соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах складається із сукупності різних суб'єктів, які залучені до надання цих послуг, на всіх етапах, та взаємодіють між собою.

Фінансування соціальних послуг передбачає можливість застосування різноманітних джерел фінансових ресурсів. Проте місцевий бюджет є основним джерелом фінансування соціальних послуг. В роботі представлено механізм фінансування соціальних послуг, який передбачає мобілізацію стабільних фінансових ресурсів які необхідні для надання доступних і якісних соціальних послуг, а також побудову такої системи використання коштів в інтересах територіальних громад.

В другому розділі кваліфікаційної роботи здійснено сучасного стану соціальних видатків в Україні. Найбільша частка видатків зведеного бюджету держави на соціальну сферу припадає на соціальний захист та соціальне забезпечення. Основна частина видатків в 2023 році, була спрямовано на підтримку людей, які потрапили у складні життєві обставини внаслідок війни, втратили дохід та роботу. Найбільша частка в структурі видатків бюджету на

соціальний захист в 2022-2023 роках, склала допомога на проживання внутрішньо переміщених осіб, а саме 51,88 % та 59,08 % відповідно, від загального обсягу видатків у відповідних роках. У 2023 році в Україні було зареєстрованих ВПО 2,54 млн осіб або 51,7 % отримували допомогу на проживання. У 2022 році таку допомогу отримували 39,8 % ВПО. У зв'язку з попередніми умовами отримання допомоги на проживання ВПО, кількість отримувачів цієї допомоги у 2023 році виросла на 602,8 тисяч осіб.

Комунальна установа «Центр надання соціальних послуг» заснована Ізяславською міською радою, в м. Ізяслав з метою надання соціальних послуг громадянам Ізяславської територіальної громади, які перебувають у складних життєвих обставинах. Комунальна установа надає соціальну допомогу без забезпечення проживання для осіб похилого віку та інвалідів. Протягом аналізованого періоду нефінансові активи Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» збільшилися з 68553 грн, в 2021 році до 150986 грн, на кінець 2023 року. В 2022 році нефінансові активи установи зменшилися, в порівнянні з 2021 роком, на 1774 грн або 2,59 %. Відносне зростання нефінансових активів комунальної установи в 2023 році склало – 126,10 % або 84207 грн. Фінансові активи Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради складаються лише з грошових коштів та їх еквівалентів розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів. Загальна вартість власного капіталу та фінансових результатів фонду протягом 2021-2023 років зростає, з 120625 грн до 237356 грн.

Протягом 2021-2022 років доходи Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради перевищують її витрати, а отже діяльність фонду є прибутковою. Тоді як в 2023 році ситуація змінилася в бік погіршення, що призвело до отримання комунальною установою збитків.

У зв'язку з військовим конфліктом РФ проти України впродовж 2023 року основна увага відділення соціальної роботи Комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Ізяславської міської ради була спрямована на роботу з вимушено переміщеними особами. Спільно з волонтерськими організаціями

було забезпечено належний рівень реагування на потреби та розв'язання проблем цієї категорії осіб. Також налагоджено співпрацю з міжнародними та благодійними організаціями, які активно долучилися до роботи з ВПО.

Основну частину надходжень комунальної установи в 2021-2023 роках році склали доходи загального фонду. Доходи спеціального фонду склали незначну частину в загальній сумі надходжень установи, та коливалися в межах 54000-85000 грн. Найбільше видатків Комунальна установ «Центр надання соціальних послуг» витратила на оплату праці, в 2023 році їх сума склала 4214500 грн. За аналізований період капітальні видатки установи фінансувалися в 2022-2023 роках в сумі 15000 грн. За рахунок цих коштів було придбано обладнання і предметів довгострокового користування.

Реформування соціальної сфери загалом, і сфери надання соціальних послуг зокрема, триває з початком реформи децентралізації та до сьогодні. Суттєвий корективи в діяльність соціальної сфери внесли воєнні дії, які ведуться на території України. На сьогоднішній день, попри ухвалення відповідного законодавства, аналіз потреб у соціальних послугах досі здійснюється плановим способом, тобто потреба на наступний рік визначається на основі показників минулого року. Механізм фінансування соціальних послуг за принципом «гроші ходять за отримувачем послуг» не впроваджений через запровадження воєнного стану на території України. Державний реєстр надавачів і отримувачів соціальних послуг досі перебуває в процесі розробки та функціонує в тестовому режимі. Підходи до закупівлі соціальних послуг у надавачів із недержавного та державного чи комунального сектору є неконкурентними.

для ефективного реформування системи надання соціальних послуг, створення конкурентного ринку та підвищення якості та безпечності цих послуг, необхідно:

– розмежувати повноваження замовника і постачальника соціальних послуг шляхом створення єдиного замовника соціальних послуг як окремого центрального органу виконавчої влади, який діятиме в інтересах отримувачів соціальних послуг та закуповуватиме їх у надавачів різних форм власності;

- вирівняти статус надавачів соціальних послуг недержавного та комунального секторів шляхом надання фінансової та управлінської автономії комунальним надавачам соціальних послуг та перетворення їх на комунальні некомерційні підприємства;

- забезпечити персоніфікацію фінансування та обліку потреб кожного отримувача соціальних послуг через запровадження механізму фінансування за принципом «гроші йдуть за отримувачем соціальної послуги»;

- визначити фінансові гарантії надання соціальних послуг шляхом впровадження державного гарантованого пакету соціальних послуг, включаючи перелік послуг, які громадяни отримують за рахунок бюджетних коштів або частково за рахунок отримувача, та встановлення державних фінансових гарантій надання соціальних послуг і реабілітаційного обладнання;

- встановити тарифікацію послуг шляхом затвердження обґрунтованих тарифних ставок на соціальні послуги, що надаються відповідно до державних стандартів;

- забезпечити діджиталізацію обліку потреб та оцінки якості соціальних послуг на загальнодержавному та місцевому рівнях у режимі реального часу, включаючи використання Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг;

- вдосконалити та деталізувати державні стандарти соціальних послуг для визначення вартості заходів у межах кожної послуги, контролю витрат та якості наданих послуг.

Список використаних джерел

1. Баранова Н. Використання моделі соціального бюджету для прогнозування соціальних видатків в бюджетному процесі / Н. Баранова, Н. Поляк, З. Самарханова // Україна: аспекти праці. – 2014. – № 4. – С. 27-33.

2. Белевцова Я. С. Механізм підвищення якості соціальних послуг на рівні місцевих органів влади : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02. Харків. регіон. ін-т держ. упр. НАДУ при Президентові України. – Харків, 2011. – 20 с.

3. Бившева Л. О. Стратегічні напрями фінансування соціальних послуг в умовах децентралізації / Л. О. Бившева, О. О. Кондратенко, Ю. А. Самсоненко, М. В. Харачайло // Економічний вісник Донбасу. – 2020. – № 2 (60). – С. 131-142.

4. Бондар М. І. Соціальне забезпечення в територіальних громадах / М. І. Бондар, О. В. Цятковська, Є. Є. Чемодурова // Економіка та суспільство. – 2021. – Вип. 33. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/916> (дата звернення: 10.04.2024).

5. Бончужна Є. Менеджмент соціальних послуг в умовах війни / Є. Бончужна, О. Волгіна, Н. Головка, С. Демко, О. Іванова та ін. – Київ, 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-B3_0.pdf (дата звернення: 28.04.2024).

6. Будеянський Б. С. Проблеми та перспективи публічного управління бюджетним фінансуванням соціального захисту населення в Україні / Б. С. Будеянський // Наукові перспективи. – 2023. – № 4 (34). – С. 67-76.

7. Вакуленко О. В. Сучасні здобутки та виклики розвитку соціальних послуг в Україні / О. В. Вакуленко, Т. О. Голубенко, І. Б. Івженко. – 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6323/13359-1?inline=1> (дата звернення: 8.05.2024).

8. Видатки державного бюджету України // Офіційний сайт Міністерства фінансів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2023/> (дата звернення: 10.05.2024).

9. Видатки на надання соціальної допомоги населенню у 2021-2024 роках // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/uk/expenditures_on_social_assistance (дата звернення: 12.05.2024).

10. Гафарова К. Е. Глобальна трансформація системи соціальних послуг : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.02. – Київ, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана», 2011. – 20 с.

11. Горин В. П. Фінансовий механізм забезпечення суспільного добробуту: теоретична концептуалізація та проблеми функціонування : монографія / В. П. Горинь. – Тернопіль : ТНЕУ, 2020. – 516 с.

12. Горин В. Перспективи заснування суверенного фонду добробуту в Україні у контексті реагування на новітні виклики суспільному добробуту / В. Горин, В. Булавинець // Економічний дискурс. – 2020. – Вип. 2. – С. 109-116.

13. Дем'янчук О. І. Фінансове забезпечення соціальної сфери України / О. І. Дем'янчук, О. О. Борконюк // Modern engineering and innovative technologies. – 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-04-006> (дата звернення: 15.05.2024).

14. Длугопольський О. Аналіз бюджетних витрат на соціальний захист населення: виклики пандемії COVID-19 / О. Длугопольський, А. Козар // Вісник економіки. – 2022. – № 3. – С. 38-64.

15. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2023 рік // Офіційний сайт Міністерства

фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582 (дата звернення: 12.05.2024).

16. Іщук Л. Роль бюджетів у фінансуванні соціальної сфери: теоретичні та практичні аспекти / Л. Іщук // Економічний форум. – 2020. – № 3. С. – 110-117.

17. Комунальна установа «Центр надання соціальних послуг» // Офіційний сайт Ізяславської міської ради. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://izyaslav-miskrada.gov.ua/ku-centr-nadannya-socialnih-poslug-15-36-21-05-02-2021/?p=2> (дата звернення: 18.05.2024).

18. Конституція України // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.04.2024).

19. Кривоконь Н. І. Соціально-психологічне забезпечення розвитку соціальних послуг в Україні : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : спец. 19.00.05 / НАПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – Київ, 2012. – 38 с.

20. Лисяк Л. В. Механізм фінансового забезпечення соціальних програм в Україні / Л. В. Лисяк, В. О. Зюзін // Економічний вісник університету. – 2018. – Вип. 37(1). – С. 236-245.

21. Литвиненко В. М. Соціальні послуги у сфері соціального захисту населення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 / Харківський нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2012. – 20 с.

22. Малиняк Б. Придбання соціальних послуг органами місцевого самоврядування у приватних суб'єктів: проблеми адміністрування та фінансування / Б. Малиняк, М. Онуфрик // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2020. – Вип. 3. – С. 86-101.

23. Мальований М. І. Оцінка бюджетного фінансування соціального забезпечення в Україні / М. І. Мальований // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць / за ред. М. І. Зверькова. Одеса : Одеський національний економічний університет. – 2020. – № 1 (72). – С. 116-135.

24. Мельник В. М. Особливості державного фінансування соціальної сфери в Україні / В. М. Мельник, І. Є. Чуркіна, І. А. Ломачевська // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2021. – Вип. 1 (50). – С. 9-21.

25. Набісова О. В. Державне фінансове регулювання системи соціальних послуг / О. В. Набісова // Підприємництво та інновації. – 2019. – Вип. 10. – С. 155-159.

26. Насібова О. В. Фінансовий механізм соціального захисту як інструмент регулювання рівня життя населення / О. В. Набісова // Інвестиції: практика та досвід. – 2021. – № 10. – С. 48-54.

27. Нечосіна О. Функціональна система соціальних послуг в Україні: короткий опис / О. Нечосіна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/510/3.96.pdf> (дата звернення: 15.04.2024).

28. Порядок організації надання соціальних послуг / Постанова Кабінету Міністрів України № 587, від 01.06.2020 // Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.04.2024).

29. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях / Закон України № 2193-IX, від 14 квітня 2022 року // Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#Text> (дата звернення: 21.04.2024).

30. Про соціальні послуги / Закон України № 2671-VIII, від 17.01.2019 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 11.04.2024).

31. Про співробітництво територіальних громад / Закон України № 1508-VII, від 17.06.2014 р. // Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 21.04.2024).

32. Розвиток соціальних послуг під час війни: дослідження // Благодійний фонд «Право на захист». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://r2p.org.ua/page/doslidzhennia-rozvytok-sotsialnykh-posluh-pid-chas-viiny> (дата звернення: 8.05.2024).

33. Розвиток та забезпечення надання соціальних послуг на рівні громади: роз'яснення для керівників органів місцевого самоврядування відповідно до чинного законодавства / Міністерство соціальної політики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pidgorodne.otg.dp.gov.ua/storage/app/sites/92/uploaded-files/yasnennya-dlya-kerivnikiv-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya.pdf> (дата звернення: 20.04.2024).

34. Сивульська Н. М. Соціальний бюджет України: основні тенденції останніх років та реалії під час війни / Н. М. Сивульська, А. А. Славкова // Економіка та суспільство. – 2024. – Вип. 59. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a9861286-d7e4-440a-9dfa-02daa164c877/content> (дата звернення: 15.05.2024).

35. Смирнов І. М. Механізми державного управління системою надання соціальних послуг в умовах децентралізації владних повноважень : дис. ... д-ра філософії: спец. 281 / Національний університет «Чернігівська політехніка». – Чернігів, 2024. – 213 с.

36. Соціальний захист населення України у 2020 р.: Статистичний збірник. Відп. за вип. І. Сенік. – Київ : Державна служба статистики України, 2021. – 122 с.

37. Соціальні видатки: що і чому фінансує держава у 2023 році // Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/Sotsialnii-barometr_2023.pdf (дата звернення: 10.05.2024).

38. Соціальні послуги в громаді: новели законодавства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ipzn.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/Sotsialni-poslugy-v-gromad.pdf> (дата звернення: 15.04.2024).

39. Тулай О. Фінансове забезпечення державних соціальних програм: концептуальні домінанти в контексті досягнення цілей сталого розвитку України / О. Тулай // Світ фінансів. – 2020. – № 4 (65). – 8-22.

40. Черниш О. І. Теоретико-методологічні засади формування нових механізмів державного регулювання в сфері соціально значимих послуг : автореф. дис... д-ра наук з держ. упр. : [спец.] 25.00.02 / Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2006. – 39 с.

Додатки